

ADALÉKOK
A
LOVAGLÁS TANÍTÁSÁHOZ

1871.
GRÓF SZÉCHÉNYI PÉTER.

PEST, 1871.

NYOMATOTT HECKENAST GYÖZTFÉNYÉNél.

A pozsonyi lovarda-társaságnak.

A társaság tagjai közül néhányan felszólítottak, hogy irjam össze azon módszert, melylyel a lovaglást tanítani szokom. Minthogy szerénytelenség nélkül vélem föltehetni, hogy épen ezen módszer, ugy azon előmenetel, melyet általa saját és barátaim gyermekei tettek, lovardánk létrehozásának főindokát képezték: bátor vagyok ezen kis értekezést a pozsonyi lovarda-társaságnak ajánlani.

Öszinte tiszteletem kifejezésével

Gróf Széchényi Dénes.

BEVEZETÉS.

Sok ut vezet Rómába, és épen annyi módszer találtatik a lovaglás megtanulására. Ezek többnyire jók, csak kezeljük helyesen. Mindegyik közülök hozott kisebb-nagyobb mértékben valami újat a közhaszonra.

Hogy sokat ne tétovázzak, rögtön megmondom olvasóimnak, mi újat találhatnak ezen kis értekezésben, minthogy azt e három rövid pontban lehet kifejezni:

1-szor labdázás lóháton,

2-szor systematicus és korai barriére ugrás az ülés szilárdítására, és

3-szor felugrás és leugrás míg a ló menetben van és ennek a lovaglási lezckék kezdetétől fogva való gyakorlása.

A többi mind ismeretes dolog és részint minden tankönyvben, részint meg vagy az egyikben vagy a másikban előfordul; azért sokat is fogok kihagyni, a mit alkalmazni szoktam, — más oldalról meg sokat említeni, mi mint ismeretes dolog szakértő olvasóimat untatni fogja; de ez csakis azok kedvéért történik, kiknek ez ügyben kevés tapasztalásuk van, és kik nem találnak sem

időt, sem pedig alkalmat szakkönyveket olvashatni, de kik mégis kívánnák fiaikat a lovaglásra tanítani, vagy legalább lovaglási leczkéikre felügyelni.

„Give me the facts and I will make the conclusions myself.“ — Add nekem a tényeket és a következtetést megtalálom magam — mondja az amerikai.

Azért rendszerem főntnevezett három főmozzanatát könnyebben vélem az olvasóval megértetni, ha öt kártyámba hagyom tekinteni, és a rendszer keletkezését, ugy a benne tapasztaltakat vele ismétlem.

Szenvedélyes lovas voltam mindig és egyszersmind oly kényes lovaim számára, mint a hegedűs vonójára; mi végett lovaimat mindig magam tanítottam ki.

Szinte irtóztam lovaim száját egy lovásznak durva kezeivel összeköttetésben látni, azért ilyenek nem is engedtem előbb lovaimra felülni, mig ezek egészen kitanítva nem voltak, és akkor is csak csikó-zablával volt szabad lovagolnia. Mindamellet valahányszor csak egy pár hétre hazulról eltávoztam, mindig némi rozszabbulást találtam lovaim szájában.

Mikor később derékbajban kezdettem szenvedni és minden erősebb rázást kerülnöm kellett, kénytelen voltam más módokról gondoskodni lovaim tanítására és elkezdtem magamnak egy lovászt képezni.

Tudtam hogy a jó kéznek első kelléke a biztos és független ülés. Hogyan is kormányozza valaki jól a lovat,

ha biztosságát a kantárszárban keresi. Nemcsak akkor fogja azt jobban meghúzni, mikor a lovat megakarja állítani; hanem akkor is, mikor támaszt keres. Furcsa dolog is egy állattól azt kívánni, hogy megkülönböztetni tudja, valjon a húzás azt jelenti-e: „megállj!...” vagy: „bár csak fönt maradhatsz nek!...” Azért is van annyi ló, mely eleintén csak jobban szalad, ha a kantárszárt meghúzzák, mert szegény sokszor meg lett büntetve, mikor olyan félreértés következtében megállott.

A jó kéz mindenek előtt a jó üléstől függ, noha ez sokszor meg van fordítva és igen sok lovasnál az ülés — sajnos — a kéztől függ. Nem tudom elfeledni, midőn egy lovas, ki sok vadászatban is részt vett, csodálkozását fejezte ki nekem, hogy egy bizonyos esése óta, mióta balkeze mindig fáj, nem tudja oly jól kiülni a lovat mint azelőtt. — Ennél azután az ülés csakugyan a kéztől függött.

Művelt vagy igen éber ifjagnál, kiket a ló vezetése igazán érdekel, magától jön kicsinyenként a független ülés az által, hogy folyvást igyekeznek a lovat minél finomabban vezetni. De máskép áll a dolog műveletleneknél, kik szívesen gondtalanságba merülnek el, ezeket szükséges a száruk támaszától tökéletesen elszoktatni mielőtt kívánni lehetne tőlök, hogy ne kapaszkodjanak a kantárszárba.

Minthogy akkor még nem volt kedvem újra rekrutákat tanítani úgy mint katona koromban, más oldalról nem gondoltam vele, hogy legényeim szabályosan ülnek-e a lovon vagy nem — és csak azon törtem fejemet, hogy ezek soha ne kapaszkodjanak a kantárszárba, kordára vettem őket — még pedig lovarda hiányában szalmaágyon. Itt mindeniket naponként fél óráig tügettettem kengyellel és kantárszár nélkül, ellentétben azon ifjú-korombani gyakorlattal, mikor szárákkal ugyan, hanem kengyel nélkül kellett lovagolnom.

Néhány nap mulva azt vettem észre, hogy nagyon unják magukat a szegény legények, kik eddig közönségesen velem agarászni szoktak. Minthogy az unalom minden tanulásnak nagy ellensége, arra biztattam őket, hogy dobják föl kucsujukat és fogják meg, hogy el ne unják magukat és hogy ne keressék biztosságukat a lovak füleinek örökké való feszes megtekintésében, mint a kötél-tánczos, ki folyvást szemmel tartja kötelét, hogy le ne essék. Egy oly dolog, melyet sok lovász-mester hibásan ajánl tanítványainak. Minthogy ezen gyakorlatnak jó eredménye volt kautsuk labdákat vettem és ezekkel folytattam a leczkétet.

A cél elértem, de sokkal többet is értem el vele, mint a mit reménytettem volt. Az által hogy a labda ritkán esett vissza rendes helyére, hanem egyszer előre, máskor hátra vagy majd jobbra, majd

balra, úgy hogy a lovasnak mindenfelé kellett hajolnia, hogy azt megfoghassa, különösen hajlékony ülést kaptak embereim és lábaik a legcorrectebb állást fogadták el, a nélkül, hogy őket erre figyelmeztetnem volna.

Legfeltünőbbben a nyereghez simultak czombjaik azon mértékben, a melyben a legények olyankor is akarták fogni a labdát, mikor ez hátrafelé esett; ilyenkor a felső czombokat mindig lejjebb nyomták. Ez tulajdonképen természetes is, mert a lovas mechanikai okoknál fogva hátra nem dülleszkedhetik, míg lábait előre nyújtja, mert hátul leesnék.

Hogy biztosítva legyek arról, miszerint a legények soha ne jöjjenek azon helyzetbe, akaratlanul a lovak száját megrántani, föltettem magamban, hogy mindaddig nem adok kantár-szárt a kezükbe, míg a nélkül tökéletes biztossággal barrièret nem tudnak ugrani.

E czélból mihelyest egy bizonyos ügyességet értek el, keresztül ugrattam őket egy alacsonyan, de erősen tartott póznán.

Néhány ugrás után azt kívántam, hogy a lovas ugrás előtt dobja föl a labdát és csak azután fogja meg, hogy így a barrièrere ne is ügyeljen.

A pózna ott maradt az egész leczke alatt és mindig följebb emeltetett, de csak lassanként és pedig úgy, hogy

a lovasnak ideje volt beleszokni, és hogy alig talált alkalmat ülését veszteni. Ezáltal ujult bizodalomuk és nem sokára annyira vitték, hogy 3 egész 3 és fél láb magasságu barrièret ugorván, a házuvi magasságra dobott labdát megfoglák és e mellett a ló mozdulatait csak annyiba vették, mintha széken ültek volna.

Az előmenetel melyet legényeim ez által tettek, annyira fölülmulta várakozásomat, hogy egy fokkal tovább haladtam, és kengyel nélkül hagytam őket lovagolni. Itt már nagy csodálkozásomra alig vehettem észre különbséget, mert a legények úgy dobták és fogták labdáikat és úgy ugrattak barrièret, mint az előtte való napon.

Minthogy a kengyelben nem lehet állani, ha az ember nem kapaszkodik a száraiba, ők a sokféle hajolás által, melyre a labdázás őket kényszerítette, már régóta nem támaszkodtak a kengyelre és máshol szokták keresni biztosságukat. Ez nekem utólagosan igen egyszerűnek látszik, de akkor még emlékezetben volt azon nevetséges kép, — melynek tárgya én magam, kortársaimmal együtt voltam, mikor kengyel nélkül lovagolni kezdtünk, — épen azért ezen tapasztalt eredmény rám nézve egészen váratlan volt. De még hátra volt a legnagyobb meglepetés, őszszel.

Épen mikor tanítványaimat éretteknék tartottam arra, hogy ismét kantárszárakat adjak kezükbe és hogy a

vezetésben leczkét adjak nekik, az orvosok fürdőbe küldöttek, és mikor őszszel hazatértem, nem határozhattam el magamat arra, hogy a lovardában leczkét adjak, hanem agarászni mentem.

Minthogy az agarakat mindig szabadra eresztettem és e mellett szigoruan megkívántam, hogy ezek a ló mellett maradjanak, néha gyors lovaglásra volt szükség, ha arra kölyök-kutyákat hamar akartam megtanítani. Eddig az én foglalatosságom volt őket rendbe hozni; mert ha egy legényt valami tüzes lovon küldöttem egy elszaladó kutya után, akkor ez elnyargalt mellette mint a nyíl, és lovát mintha csak vasuti vonat lett volna, nagy nehezen tudta fékezni, úgy, hogy a kutya megmenekült, ha útközben egy jól irányzott vágással el nem találja.

Mindjárt az első napon két legényt vittem ki velem az agarászatra. Minthogy nekem egész modoruk lóháton feltűnt és jobban tetszett mint a mult évben, az egyiket próbára tettem, és egy elszaladó kutya után küldöttem. Mennyire kellett csodálkoznom, midőn ez a legény, ki már két öszön kudarcot vallott ezen szolgálatban, lovát csak egyszerű csikó-zablán vezetve, neki vágat a kutyának mint a nyíl, ennek egy jól célzott vágást ad, lovát megállítja és lépésben visszajön; mind ezt oly könnyen és erőltetés nélkül végezte, mintha soha sem tett volna mást.

Ezen természeténél fogva ügyetlen fiú, ki sok lovaglás daczára is legkevesebb tehetséget sem mutatott jó kézre, lovának most tökéletesen parancsolni tudott, a nélkül, hogy a vezetésben csak egy leczkét is vett volna, és ezt csupán azért, mert ülése tökéletesen független lett kezétől. Ezen körülmény nagyon sarkalt arra, hogy a dolognak több figyelmet szenteljek és hogy a leczkéket folytassam. Ebben nagyon segítettek a körülmények, minthogy nem sokára nagy változások fordultak elő istállóm személyzetében. Az egyik katona lett, a másik meghalt, mások meg elbizakodottak lettek azon mértékben, a melyben ügyességök öntudatában gyarapodtak, — miért szolgálatukból elbocsátottam. — Ezen helyzet új tanítványokat és új tapasztalásokat hozott. De leginkább előmozdított a dolog az által, hogy nemsokára egészségem állapota egészen a heverő-székhez kötött, úgy hogy a lovardai gyakorlásokat nemcsak a rossz időszakban, hanem egész éven át képes voltam folytatni.

Mikor első tanítványaim ülése már ki volt képezve, a vágató lóra jobbról és balról fölugrani tanítottam őket. Ezen gyakorlat haszna kivált a vadász-lovasra nézve sokkal nagyobb, mint az általánosan tudva van; ki ezt jól tudja, az husz esés között tizenkilencszer úgy fog magán segíthetni, hogy baja nem lesz.

Ismerek sok derék lovast, ki a meddig a nyereg-

ben ül, mindent képes megtenni és ki a legkülönbözőbb helyzetekben bátorságot és lélekjelenléletet mutat; de mihelyt üléséből kijön, azonnal elveszti ezen szép tulajdonokat, egészen megzavarodik, még azt sem tudja hová esik és azért közönségesen rosszul esik. Nem úgy, a ki jól tud föl- és leugrani, akár a ló nyakán vagy hátulján ül az, vagy ha csak lóg is a nyeregben, mindig tud magán segíteni.

Azon tapasztalás, hogy t. i. midőn lovam elesett vagy pedig hanyattvágta magát velem, mindig jobban tudtam magamon segíteni, ha az esés balra történt, — mit azon körülménynek tulajdonítok, hogy a fölugrást leginkább bal felől szoktam gyakorolni, — arra vezetett engem, hogy legényeimet mindkét kézzel szoktassam ezen gyakorlatra, nem látván át, miért ne adjam kezükbe az életbiztosítás módját minden oldalról.

Egyik tanítványomat — időnyerés kedvéért — mindjárt az első leczkékben gyakoroltam a leugrásban, gondolván, hogy több bátorsága lesz fölugrani, mikor egyszer arra kerül a sor.

Természetes is, hogy a fölugrásra szükséges elhatározást nagyon elősegíti azon körülmény, ha már tudjuk, hogy szerencsésen leérünk, ha a fölugrás nem sikerülni. Nem sokára láttam, hogy ennek további haszna is van.

Mihelyt ez a legény már lassu ügetésben is szerencsésen le tudott jutni lováról, más nap már bátrabban

és feszesebben ült. A lóhát- és a föld közötti távolságot megtanulta többé nem úgy tekinteni mint valami tátongó mélységet és azon szellemi előmenetelt tette, mely az uszásnak is főfortélyát képezi.

Ezen időtől fogva a le- és fölgrás mindig kezdettől párhuzamban a lovaglással együtt tanított. Legtöbb hasznát vettem ennek, mikor fiaimat kezdettem tanítani. Gyermeknél természetesen első helyen áll a biztosság kérdése; mindenek előtt arra törekedtem, hogy barátkozzanak meg minden előfordulható esettel, annnyival inkább, mert nem volt kilátásom őket kísérhetni, ha majd egykor kilovagolnának. Nagyobb megnyugtatót leltem abban, ha jól esni — mint ha jól lovagolni tudnak. Mennyi szerencsétlenség történik csak azért, hogy az illetők nem tudnak magukon esés közben segíteni. A fiúk mindenekelőtt a le- és fölgrásban gyakoroltattak, egy a test alkotásukhoz választott ponyn, úgy, hogy minekelőtte szárazakat, adtam kezükbe, már ügetés és vágatás közben biztosan föl- és le tudtak ugrani. Az alatt a labdát is tanulták megfogni minden ütemben és ugrás közben is. A többit, mi egy kis fiúnak lovaglásához tartozik, azután oly könnyen tanulták meg, hogy félelem nélkül kilovagoltathattam őket.

Itt meg kell még említenem, a mit fiaim nevelőjével — egy ifju schwaizival — tapasztaltam, mert az különösen a labdázásra feltűnő világot vet. Ő a lovaglást ki-

vánta tanulni és minthogy eddig még csak istálló-fiókkal és gyermekekkel gyakoroltam vala a labdázást, nem akartam őt azon követeléssel botránkoztatni, hogy mindenekelőtt labdázni kell tanulnia, és a szokott mód szerint leczkéket adtam neki, úgy amint én is egykor tanítottam. Minthogy szenvedélylyel fogott hozzá, jobb előmenetelt is tett, mint a milyent csupa szóbeli leczkéktől várni lehetett; mert betegségemnél fogva semmit sem voltam képes neki mutatni. Végre szép tisztán csinálta a különböző fordulatokat, oldaljárásokat, vágatásbani változásokat és kisebb barriéreket is meglehetősen ugratott.

Miután már ennyire jutott vala, egykor megpróbálta az én arabs-ménemet lovagolni. Ez úgy ki volt tanítva, hogy a lovardában már csaknem magától is megtett mindent, hanem tüzes és érzékeny ló volt.

Egy legénnyel előtte, egy mással mögötte szépen megtette a kívánt fordulatokat mind; de mikor vágatásra került a dolog, az arabs élénkebb a lovas meg nyughatatlanabb lett, és mint ez már lenni szokott, a gyorsaság nőttön-nőtt, míg csak nagy nehezen és mások segítségével lehetett a mént megállítani.

A becsvágyó ifjú lovas ezt nagyon szivére vette, és minthogy nagyon szerette volna a mént is lovagolhatni, ülésének biztosabbá és csendesebbé tétele céljából a labdázást ajánlottam neki; mire ő azonnal ráállott.

E naptól fogva nem kapott többé szárazakat a kezébe és nem volt többé alkalmja szabadon lovagolni. Hat hét mulva körvadászatok tartattak nálunk. A fiatal ember lóháton kívánt ezeken jelen lenni, mit köszönettel elfogadtam, minthogy így a rend fentartásában segítségül lehetett. Ez alkalommal családom és egész házam meg-
 ütközésére próbaképen ugyanazon mént adtam neki lovagolni, mely őt a lovardában azelőtt elragadta volt.

Sokat nem koczkáztattam vele a nyílt téren, és oly figyelmeztetéssel eresztettem ki, hogy azon esetben, ha nem tudná a lovat tartani, csináljon a földeken köröket, addig míg meg nem állíthatja és azután szálljon le.

En ugyan nem voltam képes kimenni, hanem nagy örömmel hallottam estve a visszatérő vadászoktól az ifju lovast dicsérni: hogy mily könnyen forgatta a lövöldözés és lárma által mindig jobban neki hevülő lovat, hogyan vágatott a körnek egyik végétől a másikkig, mint száguldott a sebesített nyulak után, melyeket magasan tartva visszahozott.

Mind ezt azon egyszerű csikó-zablával vitte véghez, melylyel őt a mén hat hét előtt a lovardában elragadta és megjegyzendő, a nélkül, hogy azóta csak egyszer is ült volna rajta.

1870-ben Pozsonyba költöztem, a hol néhány barátom látván, hogy fiaim mily otthonosak a nyeregben, rám bízták fiaik tanítását.

Az eredmények kielégítők lévén, a következő évben a fiúkon kívül leányokat is adtak tanítani, mi új érdeket ébresztett bennem a dolog iránt.

Nehogy a hölgyeket terheljem, kezdetben tartózkodó voltam a labdázás követelésében, úgy mint azelőtt a nevelő tanításánál; hanem egyik a kisasszonyok közül azt próbálni kívánta és ezáltal oly feltűnő előmenetelt tett és a többieket annyira megelőzte, hogy azt valamenynyien megkisérteni óhajták és oly eredménnyel gyakorolták, hogy ugyanazon tanítványok, miután vezetni is tanultak, néhány hónap mulva minden lovamon, még a legkényesebbeken is — ha nem is voltak tulajdonképeni hölgy-lovak — minden baj nélkül ki lovagolhattak.

Hölgyeknél a labdázásnak a hajlékony és biztos ülésen kívül még más előnye is van.

A hölgyek ha lovagolnak, csinosan akarnak kinézni, és ez rendén is van. De bármily diszesen néznek is ki lóháton néhányan hölgyeink közül, az angol nőket itt mégis elibők kell tennünk. Az otthonosság, melylyel egy angol nő, ki gyerekkorától fogva lovagolni szokott, a lovon ül, páratlan bájjal bír.

Ez a természetességnek és fesztelenségnek azon gráciája, melyet csak a nyeregbeni tökéletes otthonosság szülhet és melyet másképen elérni nem lehet.

A labdázás által a nők csodálatos rövid idő alatt otthonosak lesznek a nyeregben és elérik minden kellemét a bájnak, a mely által a nézőre kellemes benyomást tehetnek, ha utóbb lovaikkal és azok vezetésével meg fogtak barátkozni.

A nők természetesen csak vágatva kordáztattak. Angolul ügetni — t. i. ügetés közben a nyeregben emelkedni — száruk nélkül kezdőknek igen nehéz; azt meg nem lehet tőlök kivánni, hogy magukat rázassák, mint-hogy sajtáságos ülésüknél fogva jobban rázatnának, mint ez férfi nyeregben történik.

Azóta férfi-tanítványokat is próbáltam eleintén vágatva és azután csak ügetésben elővenni és ezt előnyösnek találtam; minthogy a csöndes vágatást könnyebb kiülni, mint az ügetést, mindenesetre észszerűbb amavval kezdeni és azután csak átmenni a nehezebbre, annyival inkább, mert a földolog az, hogy a tanítvány bizodalmat kapjon üléséhez; mivel az önbizodalom közel rokona a bátorságnak.

Mindezen különféle tapasztalatokból nálam lassanként egy egész rendszer támadt, mely gyorsan vezet célhoz és mely talán néhány falusi lakosnak hasznot hajthat vagy úgy, hogy gyermekeinek rövid idő alatt olyan biztosságot szerezzen lóháton, mely őket szerencsétlenségtől megőrzi, vagy pedig, hogy oly lovászt ké-

pezzen ki magának, ki lovainak száját nem rontja; mert ily egyéneket most már alig találhatni.

Hogy pedig ezen rendszert világosan előadhassam, fölteszem: 1-szor hogy a tanítvány egy felnőtt férfi, ki soha nem lovagolt és semmiféle gymnastikát nem csinált, 2-szor hogy a ló, melyen a leczkék adatnak, megfelel a czélnak, azaz biztosan megy a kordán, a tanító kívánságára lépésben, ügetve és vágatva megyen, biztosan ugrik és a labdától nem fél. Hogyan lehet ilyeneket előkészíteni, utóbb ezt is megmagyarázandom.

TANÍTÁS.

I.

A labdázás.

Egy jó, nem igen kemény és semmi esetre sikos helyen kordára vétetik az erre választott ló.

A lovas fölül, és pedig úgy mint neki tetszik. Ameddig neki a lovaglás úgy látszik mint egy nagy és veszedelmes vállalat, nem szeretem tanítványom fejét kis formaságokkal betölteni.

Mikor egyszer otthonos a lovon, akkor könnyen lehet őt minden, akár gyakorlati akár elfogadott fölülési módra tanítani.

A kengyeleket inkább rövidre kell csatolni. A tanítványnak meg lehet engedni, hogy kezdetben egészen beledugja a lábát. Oly rövid pedig ne legyen a kengyel, hogy a lovasnak ülése a nyereg közepe mögé jöjjön.

A lovas a nyereg közepébe való. Ki a nyereg hátulsó szélén ül, mint ezt most nálunk gyakran látni, az mindenesetre nehezen lovagol, a lovat fárasztja

és könnyen feltöri a hátát. Ritkán is találni ilyen lovasnál jó kezet és szilárd ülést. A labdázás biztosan helyre hozza ezen rossz szokást, ha a kengyelek nem túlságosan rövidek.

A lovas jobb kezébe adunk egy kautsuk-labdát. Ez oly nagy legyen, hogy egy kézzel tarthassa ugyan, hanem csak két kézzel foghassa meg, ha egyszer dobva legyen. Legjobbak erre a nehéz gummi-ballonok erős kautsukból.

A bal kézzel kapaszkodhatik a tanítvány tetszése szerint a nyeregkápába.

Most lépésben indítatik a ló, hogy csöndesen körül menjen. Mihelyest elég bátorságot érez a lovas, dobja föl a labdát és fogja meg. Csak eleintén egy lábnál magasabbra ne dobja.

Ha néhány kör után a lovas jól érzi magát, kis ügésben lehet folytatni a leczkét.

Ha van egy oly ló, mely röviden, csöndesen és egyformán tud vágtatni, akkor jobb eleinte ezen járást választani és felváltva lépésben és vágtatásban lovagoltatni, míg a lovas több biztonszágot érez, kivált míg a centrifugális erőnek ellen tud állni, azaz míg ülése többé nem csúszik ki a körből.

A lovast nem szabad gyötörni ülésének helyreigazításával; üljön amint akar, a jó magartás később magától jön, és ne kényszerítsük a

labdának dobására, válassza ő a perczet, mikor elegendően egyensúlyban érzi magát.

Csak ha elfelejtkezne róla, lehet őt emlékeztetni; mert vannak néha olyan tanítványok, kik belemerülnek új helyzetükbe és mély gondolatokban, — vagy éppen nem gondolván, — egészen elfelejtik a labdát.

Ha a lovas kicsúszik üléséből vagy elvesztene egy kengyelt, azonnal meg kell állítani a lovat, és egyáltalán mindent kerülni, mi őt kényelmében legkevésbé háborgathatná.

A csekély veszedelem, melyet egy esés a puha homokban magával hoz és a tréfás alak, melyet némelyik ilyenkor mutat, néha nagy kísértet a tanítóra nézve, hogy ezen processust némiképp siettesse és a kezdőt minél előbb lovaggá avathassa; de ezt nagy figyelemmel kell elkerülni, nem a veszedelem végett, mely ifjú testnek mély homokban igazán csekély, hanem, mert sok idő vész el. A lónak jó megülése nagy összefüggésben van a bizodalommal, ha nem is azon mértékben mint az uszásnál, és minél előbb tudjuk ezen érzelmet ébreszteni, annál nagyobb előmenetelt tesz a tanítvány.

Azért legnagyobb figyelemmel kell elkerülni mindent, mi a tanítvány ülését zavarhatná. Az alkalom erre úgy sem marad el, mert a lovak nem gépek és a legjámorabb állat is tesz néha váratlan mozdulatokat.

Mikor a tanítvány már jól megüli a lovat, akkor nem ártanak kis alkalmak, melyekben ülését vesztené; sőt ez neki csak jót tehet, mert vigyázni tanul mindenre készen lenni és váratlan esetektől nem tartani.

Valahányszor a kezdő lélekzetét vesztí, oldal- vagy mellszúrást kap, azonnal lépésbe kell átmenni.

Az első napokban a lecke fél óránál tovább ne tartson; ez alatt többször lehet vágatni vagy ügctni, de öt percznél nem tovább.

Az időnek ezen megszorítása megszűnik, mihelyt a tanítvány a ló mozdulatait megszokta.

Azon mértékben, melyben labdáját jól elkapja, magasabban dobhatja azt. Minél magasabbra dobja, annál többször esik félre és annál többször kell a lovasnak utánna hajolnia, mi nagyon hozzájárul ülésének tökéletesítéséhez.

Ha elejti a labdát, ezt eleintén kézből kell neki visszaadni és pedig lépésben; de mihelyt lehetséges a nélkül hogy ülését veszítse, azt minden ütemben a kör közepéből dobni kell neki. Ez különösen jó gyakorlás. Eleinte magasabb ivben kell a labdát dobni, később egyenesen mint a puskagolyót. A tanítványnak kapkodása és rögtöni fordulása ilyenkor különösen gyakorolja az ülést, és a felső czomboknak helyes leereszkedését legelőbb megszerzi.

Ha ezt a tanítvány jól tudja, akkor lehet néha egy más tanítványt járatni az ostor-vivő mellett, ki onnan a lovassal folyvást labdát vált, azaz hogy ő a lovasnak a labdát dobja és attól tüstént visszadobva kapja.

Később mulatságos változékonyságot is lehet belehozni a labdázásba, p. o. a lovas és a gyalog tanítvány két labdával keresztben labdázznak, sebesen egymásután. Vagy ha elég kemény a föld, a lovas annyira előre és befelé dobja a labdát, hogy ez a földre essék és innét visszaugorva jusson csak a kezébe.

Magától értetődik, hogy ezen további gyakorlatok nem szükségesek és csak azon előnnyel bírnak, hogy ügyesebb tanítványok, kik az egyszerű labdázást gyorsan tanulták meg, ezáltal új érdeket kapnak és a kedvet nem vesztik a kordázásnál. Azon kívül a nagy figyelem által, melyet ezen változások igényelnek, mindinkább elefejtteni szokják a ló mozdulatait.

Ily módon az egyensulynak megtartása akaratlan ösztönné válik és a lovas a ló minden mozdulatait követni tanulja, anélkül hogy erre gondolna. Egyszermind a csípők azon lágy hajlékonyságot kapják, mely közönségesen csak igen sok lovaglás eredménye.

Mihelyt a lovas egyszer rövid vágatásban vagy ügetésben magát már nem érzi igen kellemetlenül, mi

rendesen 8–10 nap után következik be, lassanként mindig többet kell ügetni.

Ezen időszakban lehet a lovast már arra is figyelmeztetni, hogy lábát ne hagyja a kengyelben, hanem mindig huzza ki annyira, hogy a kengyel a lábvénsosa (Ballen) alatt maradjon.

Erre tartani kell, és még azoknak is ajánlom, kik a legújabb divatnak védői, miszerint angolosan lovagolni hisznek, ha lábaikat bokáig beledugják a kengyelekbe és a lábhegyeket annyira lenyomják, mint csak lehet.

A ki a kengyelt a ló minden mozdulata mellett a lábvénsoson képes megtartani, az azt bizonyára minden nehézség nélkül jobban is bele fogja dughatni tettség szerint, mint ez csakugyan hasznos is, némely — a vadászatnál előforduló helyzetben, a futtatásnál, vagy ha a lovas a lóval összevesz. Kedvét fogja tölthetni ezen módnak nem szép, de divatos tulzásával is, úgy mint a hajdani stutzerok az ellenkező játékban töltötték kedvüket, midőn egészen a lábhegyen hordozták a kengyelt.

A ki a kengyelt kellő helyén jól tudja tartani, hamar megtanulja azt meg is találni, ha lovaglás közben elvesztené, mert lába jobban megszokja az ahoz kívántató érzést, mintha azt mindig a kengyelben lógatja. Végre nagyon fárasztó az angol ügetés, mikor a láb annyira van a kengyelben, hogy bokájával nem segítheti az emel-

kedést, és ilyenkor a legcorrectebb dandy is kénytelen lábát kissé kiebb húzni.

Tanácslom ennél fogva még a leghibb atyának is, hogy a leczkéknél fiától kívánja meg az említett kengyel-tartást. Később ezt izlése szerint módosítani, mindig fõntarthatja magának.

Ez, valamint a lábhegyeknek be- és a saroknak kifelé fordítása egyedül azon dolgok, melyekre a tanítványt néha emlékeztetni kell. A jó ülésnek többi kelléke, melyekkel az én generatióm annyit kizoztatott, mind magától jön a labdázás által. Szükségtelen tehát a szegény kezdõt, — kinek feje úgy sem oly nyugodt és figyelemre alkalmas, mintha széken ülne, — azzal gyötörni, hogy holmi apróságok egész özönével rákiabáljunk.

Olyan tanítványoknál, kiknek ülése csupán labdázás által képeztetett ki, és kik aztán kantárszárt kapnak kezökbe, könnyen megtörténik, hogy kezeiket és könyökeiket nem tudják oly csöndesen tartani, mint ezt biztos ülésüknél fogva feltenni lehetne, úgy hogy ezt külön kell megtanulniok.

Hogy ezen hibának elejét vegyem, néha labdázás helyett mindkét kézzel csöndesen hagyom tartani a labdát tanítványommal, a nyeregkápa fölött, mely alkalommal igyekeznie kell azt oly mozdulatlanul tartani, a mint csak tudja.

Kezdetén a tanítványok mindig nagyon előre dobják a labdát, úgy hogy az egész játék a ló fülei fölött megy végbe. Ezt a félelem okozza. Minden tapasztalt lovas tudja, hogy a kezdő semmire sem határozza el magát oly nehezen, mint a hátrahajolásra. A labdázás és az ezáltal szerzett otthonosság növekedtével önként elmúlik ezen félelem. De vannak egyes tanítványok, kiknél ez szokássá válik. Ezeket azon mértékben, amint ügyesebbekké lettek, bátorítani kell, hogy csak dobják föl a labdát egyenesen, figyelembe nem véve, ha azt többször el is ejtenék. Ennek következménye leend, hogy a tanítvány többször fog próbálni többé-kevésbé hátradülni, hogy labdáját megfoghassa. Ha ezt nem találja is mindjárt el, mert czombjai még nincsenek a rendes állásban, már maga az igyekezet elég lesz a czombok fekvésének javulására.

Egyáltalán nem rossz az ifjaknak ambícióját oda irányozni, hogy úgy dobják a labdát, miszerint azt minél hátrább hajolva legyenek kénytelenek fölfogni. De ezt szigorúan kívánni nem szabad. Ki erre még nem érett, az lecsik mellette, mi által bizodalma és vele jó ülése vallja csak kárát.

Mikor a lovas már jobban üli meg a lovat, kengyeleit lassanként hosszabbítani lehet, de soha annyira, hogy azokat a lónak mindennemű járásában meg

ne tarthatná, a nélkül, hogy lábhegyeit lenyomnia kellene.

Ha már a tanítvány egészen biztos, — mit meg lehet ismerni, ha minden ütemben bátran hajol hátra, midőn a labda hátra esik, — akkor kengyel nélkül lehet lovagoltatni, amit közönségesen az első alkalommal el szokott találni.

Ezen gyakorlat pedig rövid legyen, mert a szokatlan lábakat nagyon fárasztja; azért a tanítvány kengyeleit a leczkének csak egy része alatt vegyük el.

Egyébiránt nem tartom épen szükségesnek a kengyel nélküli lovaglást, elég az is, hogy ha valaki az említett gyakorlásokat kantárszár nélkül mind jól tudja tenni. Mégis nagyon hasznos gyakorlat, már ezen két oknál fogva is; t. i. azon lovas, ki kengyel nélkül tud lovagolni, nem jön zavarba, ha kengyel-szija elszakad, és továbbá ezen gyakorlat legjobb próbaköve a labdázás eredményének.

Magától értetődik, hogy egyik kézen oly sokáig kell kordázni, mint a másikon. Én mindig belülről a körből hagyom a tanítványokat fölszállni, minek következtében egyszer balról, egyszer jobbról szállnak föl a lóra.

Még sok oly embert találni, ki a viláért sem szállna föl a lóra jobbról és azt csaknem szégyennek tartja. Ugy járnak ezen kicsinységgel, mint gyakran sok más komo-

lyabb dologgal történik. Helyes okoknál fogva valami elfogadtatik és szokássá válik, az okokra már senki sem gondol és mikor ez utóbbi már régen megszűnt lenni, akkor tartanak legjobban a fölvevő szabályok betartására.

Ugy van a bal oldalról fölszállással is. Miért száll föl az ember balról? . . . mert a kard nagyon gátolná, ha jobb felől szállna föl, és azt a kézzel át kellene dobni, mikor lábát átemeli a lovon; azért ezen szabály még mindig szükséges a katonák számára, de a polgári életben, mióta kardot hordani többé nem szokásos, semmi értelme sincs.

A mi pedig a fölülés módját illeti, legpracticusabbnak tartom, ha a lovas a baloldali fölülésnél, a bal kézzel a sörényt fogja és a jobb kézzel, nem a nyereg hátulsó szélét vagy kápáját, — mint az szokásos — hanem az elől levő nyeregkápát.

E fölülési mód talán nem oly csinos, és a lovas nem áll oly egyenesen a kengyelben, míg a jobb lábát átveti, mint az általánosan elfogadott móddal; hanem azon nagy előnye van, hogy a jobb kéz nem ereszti el a nyeregkápát az alatt, hogy a jobb láb elvégzi az említett tempót. A kápának ezen eleresztése sok rossz esésnek volt oka, mikor a ló épen azon pillanatban egy rángást tesz bal felé, mert olyankor a fejfelé

többnyire előre esik az ember. Magam is tudok több ily szerencsétlen esetet.

Az én módomban szerint a ló legbolondabb ugrásai mellett jól föl lehet jutni, csak a hasat olyankor a jobb marokhoz kell nyomni és biztosan bele fog az ember találni a nyeregbe.

A szárat ilyenkor tanácsosabb a jobb kézben tartani; ez a fölszállás előkészülése alatt könnyen eleresztheti és rögtön újra megkaphatja a nyeregkápát, hogy az elindulni akaró lovat föltartsa; míg a balkéznek a sörény nem engedi a szárt meghúzni, ha pedig a sörényt eleresztjük, azt nem lehet megint oly könnyen megkapni mint a nyeregkápát.

A jobb oldalról fölszállásnál természetesen mindent megfordítva kell érteni.

Igen kis fiúknak szeretek puha és szarvasbőrrel bevont párkányos nyeret adni.

Gyerekeknél semmire sem kell oly nagy figyelemmel lenni, mint arra, hogy a kengyel mindig olyan kicsiny legyen, miszerint a sarok soha bele ne csúszhassék; mert minden veszedelem között, mely a lovaglásnál előfordulhat, nincs nagyobb annál, mint mikor a láb keresztül csúszhatik a kengyelen, ilyenkor a ló esés alkalmával maga után hurczolja a lovast. Jó az is, ha a kengyel nehéz, mert esés alkalmával az ilyen könnyebben leröpül a lábról, mint a

könnyű; azért van a spanyol bikaviadaloknál a picadoroknak különösen nehéz kengyelük.

Ha egy tanítvány már kissé lovagolni tud; nem szükséges őt kizárólag csak kordázni, hanem ezen kívül szabadon is lehet őt lovagoltatni. Csak akkor tartok a kizárólagos kordázásra, ha fölvettem valódi rossz szokások kiirtásáról és elfeledtetéséről van szó.

II.

Az ugrás.

Mihelyt a lovasnak első félelme elmúlt és a lónak egyszerű mozdulatainál nem épen kellemetlenül érzi magát, a barriérehez szoktam nyulni; többnyire körülbelül két hét elmúltával, mikor már a lovas ritkábban szokott a nyeregképébe kapaszkodni. Mintha hallanám olvasómat fölkiáltani: „Ez már sok; most ez azt akarja velünk elhitetni, hogy tanítványaival két hét múlva barriéret ugrat.“

Nyugodjék meg; nem fognak ugratni. A ki tovább olvas, látni fogja, mi történik a barriére-rel.

A lónak természetesen jól be kell gyakorolva lennie és be kell várni, míg első tüzet lejarta és nagyobbat nem ugrik, mint szükséges.

Vannak lovak, melyeknek sajátága, hogy eleintén a kellőnél sokkal magasabbra ugranak; ezeket előbb egy gyakorlott tanítvány alatt vagy lovas nélkül annyiszor kell a barrièren keresztül ugratni, míg azt csöndesen nem teszik. Ez után szokás szerint kordáztatik a tanítvány, mi alatt a barrière csak oly magasra tartassék, hogy a ló azon keresztül ügethessen és csak lábait legyen kénytelen valamivel magasabbra szedni.

A barrière oly erősen tartandó, hogy a ló nagyot botoljék, ha azt eldönteni próbálná, különben nem sokára semmibe sem fogná venni.

Mikor a tanítvány a lónak ezen nagyobb lépése mellett labdáját a barrière előtt földobja és azon túl zavarodás nélkül megfogja, akkor a barrièret annyira kell emelni, hogy a ló egy közönséges — valamivel magasabb — vágatási ugrást tegyen keresztül. Mikor ez is jól megyen, akkor a barrière kicsinyenkint magasabbra emelendő, azon mértékben, a melyben a lovas az ugrást jól kiüli. Az emelés csak fokoként történjék, mert ha a lovas jól kiül is egy oly ugrást, melyben a ló szépen ért a barrièrehez és rendesen ugrott, abból még nem következik, hogy akkor is kitudja ülni, mikor a ló valamivel korábban vagy későbben emelkedik az ugrásra, a mi gyakran előfordul.

Ha már az ilyen változások a lovas többé nem zavarják, és ő labdáját a ló mozdulataitól füg-

getlenül elfogja, csak akkor kell a barrièret megint valamivel emelni.

A barrière a leczke nagyobb része alatt, p. o. 15–20 perczig helyén maradjon és a ló folyvást ugorjék rajta keresztül, míg oly magasra nem tartatik, hogy a sok ugrás megárthatna neki.

Közönséges lóval, jó földön, ha 1½ lábnyira van emelve, nem tétetek több ugrást, mint legfölebb 20-at; 2 láb magasságnál 10–15-öt. Ha 3 vagy több lábat ugratok, akkor elég 3–4 ugrás minden kézen, kivált ha naponként ugratok. Egyébiránt ritkán hagyok körbenjáró lovat 3 lábnál sokkal magasabba ugratni; 3½ lábnyira pedig csak nagyon ügyes lovakat, de nem sokszor.

Míg a lovas egészen jól ki nem üli az ugrást, csak ügetésben szabad öt ugratni. A vágatási ugrások hosszúak, és minthogy ezeket a leggyakorlottabb ló sem oszthatja be úgy, hogy minden barrière-ugrást ugyanazon helyen kezdje: az következniék belőle, hogy egyszer rövidebb, máskor hosszabb ugrást fogna tenni.

Mihelyt pedig a tanítvány ügetésben egészen biztosan ugrik, vágatva kell ugratni, hogy különböző ugrásokhoz szokják.

Az idomitónak semmi feltétel alatt sem szabad a lovat ugrás közben buzdítani, sem a nyelvvel, sem az ostorral, sem az igen népszerű „hopp”-pal. Neki arról kell gondoskodnia, hogy a gyorsaság egy-

forma legyen és a lovat csak akkor hajthatja, mikor ez elmaradt; de ekkor is csak az ugrás előtt és soha ugrás közben, különben csak zavarja a lovat és ok nélkül elejtheti.

Azon lovas ember, ki erről kételkedik, csak ugorjék egyszer gyalog, én majd megszólítom őt ugrás közben és azután mondja meg nekem, hogy az nem zavarta-e inkább mintsem segített volna neki.

Mikor én lovagolni tanultam, nem volt szokás sokat ugrani, és csak a kitanult lovasnak volt szabad nagy czeremóniával a könnyen tartott barriérenek neki vágtatni; azután sok idő hagyatott neki, hogy a történekről gondolkodhassék és rendbe hozhassa azon zavaros benyomásokat, melyeket kapott, míg a levegőben csüggött.

Később sokat és szenvedélylyel ugrattam és meggyőződtem arról, hogy a módszer, melyszerint tanítva lettünk, — legalább az ugrást illetőleg — egészen helytelen volt. Az kívántatott, hogy a lovas a barriéren emelje át lovát, csaknem úgy, mint a boldogult Münchenhausen, ki egyszer mocsárban elsülyedvén, magát lovával együtt üstökénél fogva kihuzta.

Eltékintve azon nagy kérdéstől, hogy egyáltalán használhatnak-e valamit ugrás közben a segítségke, szükségképen károsan kellett hatni minden beavatkozásnak olyan lovasok részéről, kik ritkán ugrottak és az erre

szükséges finom érzést lehetetlen hogy elsajátították volna.

Tanítványaim rövid idő alatt annyira megismerkednek a barriére-ral, hogy az reájok semmi benyomást nem tesz és mi több, ha később kantárszárakkal ugranak, könnyen megtanulják a lovat ugrásban nem gátolni. Ki ezt magáról mondhatja, már nem ugrik roszul és mindenesetre jobban, mint azoknak nagy része, kik a lovat átsegíteni akarják.

A ki nem kitünő steeplechase — vagy vadászlovas, az mindig jobban cselekszik, ha lova mozdulataiba nem avatkozik, és nagyon örülhet, ha annyira viszi, hogy lovat ugrásában nem zavarja. Lovai ezt rövid idő mulva észrevecndik és szívesen fognak ugrani.

Nem szoktam tanítványaimnak mondani, hogy ugrás közben hátra hajoljanak, ez folytoni gyakorlás következtében ugy is magától jön. Ily módon nem hajolnak többet hátra mint szükséges és ezt csak ugrás közben teszi k, mikor a ló mozdulata azt kívánja. Ismerek sok jó lovast, kik ifju koruktól fogva arra szoktattattak, hogy mielőtt a ló ugrásnak indul, már jól hátra hajoljanak, hogy azután bizonyosan előre ne dülhessenek. Sokan ezen urak közül néha szép ugrásokat tettek, de mindig különös erős hátulju lovakra volt szükségük oly akadályok legyőzésénél, melyeket egy könnyen ülő lovas gyöngébb állatokkal is ugorhatott volna.

Hányszor történik, ha az ember sokat torony iránt lovagol, hogy a lovas olyankor, mikor lova egy árkot igen korán ugrik, ennek hátulját könnyen átsegítheti az által, hogy súlyát előre helyezvén, a lónak hátulját könnyíti.

A ki úgy tanult ugratni mint az én tanítványaim, az ha a természettől finom érzése vagyon és a tapasztalás neki helyes ítéletet adott, sokkal könnyebben fogja súlyát a körülmények szerint előre vagy hátra helyezhetni, mint azok, kik nem képesek egy ugrást sem másképp kiülni, mint ha nagyon hátra dülnek.

Ha egy tanítvány, ki az én módom szerint ugyanazon lovon az ugrásban jól begyakoroltatott, üg y e t l e n n e k látszanék, midőn egy más lovon először ugrik, vagy szabadon kantárszárakkal kezében egy barriérenek neki ugrat, azt ne csodáljuk és ne vegyük zokon; ezt csakis a helyzet ujsága okozza, mely minden ifjut többé-kevésbé — kit kit jelleme szerint — zavarni szokott. Ez nem tart sokáig, és a leczkéknek jó eredménye csakhamar mutatkozni fog. Még a legjobb lovas sem fogja ismeretlen lovon az első ugrásokat oly jól megtehetni, mint a reakövetkezőket, mikor a lónak egyéni ugrás-módját már ismeri.

III. Felugrás.

Már az első lovaglási leczkénél kezdem előkészíteni a tanítványt a vágatás közbeni felugrásra. A lovasnak t. i. az első- és minden következő leczke végén oly módon kell leugrania, mint azt tenné, ha vágatás közben akarna le- és ismét fölugrani.

A ló egy előtte álló ember által két kézzel csendesen tartatik, és a lovas a következő tempókkal ugrik le:

1-szor. Elereszti mind a két kengyelt,

2-szor. Jobb kézzel megfogja a nyeregkápát, a bal kézzel pedig a nyereg bal hátulsó szélét.

3-szor. Jobb lábát a ló nyakán emeli át, mi közben a jobb kezét pillanatra elereszti, hogy helyet adjon a lábnak, azután újra megfogja a nyeregkápát.

4-szer. Előre nyújtja bal kezét, megfogja vele a sörényt és előre nyújtott lábakkal úgy ugrik le, hogy a ló első lábai mellé érjen.

Ugyan ez történik azután a jobb oldalon is, hol természetesen a kezek és lábak megfordított rendben használatnak.

Minden, amit itt a leugrás- vagy felugrásról mondani fogok, a lónak baloldaláról ugrásra vonatkozik és így a jobboldaloni ugrásnál ellenkezőleg értendő.

Az első tempónál legtovább kell időzni, és lehet a lábat a ló nyakán sokszor át- és visszamemeltetni; ez nagyon fontos, mert ez a tempó, ha később haladás közben nem jól vitetik véghez, a legveszedelmesebb az egész dolognál.

A láb gyorsan, magasan és oly röviden emeltesék át, – erősen hajtott térdel – amint csak lehet, hogy átvetés közben a testhez minél közelebb jusson. Ha a láb kinyújtva emeltetik át, könnyen megakad a ló nyakában, ha a ló véletlenül fejét fölemelné, ilyenkor az esés csaknem elkerülhetlen és pedig kifelé, mikor a lábak befelé vannak fordítva, mi nem a kellemesb esések közé számítható; azért különös tekintettel kell lenni arra, hogy a bal kéz jól megfogja a nyereg bel hátulsó szélét, mint azt főnebb magyaráztam. Csak ez gátolhatja meg az esést.

Ha van elég időm, akkor tanítványomat minden lecke végén így hagyom leugrani, kétszer balról és kétszer jobbról, és addig folytatom, míg ő azt legnagyobb könnyűséggel meg nem teheti. Azután lépésben folytatom a gyakorlást és csak ha egészen jól megyen, kis ügetésben, azután vágatásban és végre erős ügetésben.

Feltűnő mennyire ülnek szebben és jobban néhányan tanítványaim közül, mihelyest egypárszor szerencsésen leugrottak a lóról, akár

ügetésben, akár vágatás közben, mert a mélység jobbról és balról többé nem ijeszti őket.

Ha már mind a két kézen egészen jól és habozás nélkül tud leugrani a tanítvány a lónak minden járásában, — csak akkor gyakoroltatik a fölugrásban.

Ezen gyakorlást kezdetben nyereg jobb nélkül tenni és a helyett egy hevedert venni, melynek közepén egy erős bőr-hurok (kapaszkodó) van alkalmazva.

Ez azért, célszerűbb, mert az ifjak könnyebben feljutnak és lábaikat meg nem üthetik; jól lehet azon rosz oldala van, hogy a tanítvány eleintén nehezebben ugrik le, mert a kiesés ellen nem találja azon támaszt, melyet neki a nyeregnek bel hátulsó széle kölcsönzött; azért jól teszi, ha a láb átvetésénél mindkét kézzel megfogja a bőr-hurkot.

A fölugrásnál jobbnak tartom, ha az ifju bal kezével a sörényt tartja, mint ha mind a két kézzel a hurkon marad, mint az a műlovaroknál szokásos. Ezen utóbbi mód csinosabb ugyan és az ugrás is helyesebb így, de többnyire a nyereghelye mögé jutunk föl a lóra.

Ha ellenben a lovas jobb kezével fogja meg a hurkot, bal kézzel meg a sörényt, akkor ez jobb előkészület arra, hogy később nyeregbe ugorhassék, a mi a gyakorlati életben néha közvetlen hasznót is hozhat.

A fölgrásnál a tanítványnak a ló mellett kell vágatnia és pedig azon a lábon mint a ló, és ugyanazon tactusban, mi az ugrást nagyon könnyíti. Mihelyt a tactust eltalálta, összetett lábakkal ugorják erősen a földre a ló első lábainál, azután hajtsa felső testét balra lefelé és a jobb lábbal nyuljon föl a nyereghelybe. Hogyha mindezt jókor teszi meg és jól találja el, akkor az ugrás oly könnyű, hogy minden ember erőltetés nélkül a legmagasabb lóra följuthat; csak akkor kerül több erőltetésbe, ha elhibázza a tempót.

A kezdő közönségesen mind a két karral emeli magát és a ló felé fordulva fejével legelől igyekszik fölmászni és így vagy épen nem, vagy csak nehezen juthat föl. Pedig csak úgy sikerülhet az ugrás, ha a helyett hogy fejével fölügyekeznek, azt úgy mint felső testét bal felé leereszti és jobb lábát fölesapja, ilyenkor a ló sebessége minden erőltetés nélkül veti őt föl.

A tanító igen vigyázzon arra, hogy az ifju minden sikertelen ugrás után nyugodjék.

Tüzes ifjak könnyen neki hevílnek, el nem eresztik a lovat és szüntelen igyekeznek fölugorni a lélekzet kifogytáig. Ez nem vezet célhoz és csak erőpazarlás.

Az ugrásra ugyan nem szükséges oly nagy erő, mint inkább ügyesség a helyes pillanatot eltalálni; de épen

ezt egy kinyugodott tanítvány könnyebben fogja tehetni, mint a fölhevült és fölbuzditott.

Ezen oknál fogva előnyös, ha több tanítvány vesz részt ezen gyakorlatban, hogy az illető mindig nyugodhassék, akár sikerült ugrása, akár nem, hogy lélekzetnél maradjon. Ugyanazért arra kell a tanítónak vigyázni, hogy az ifju soká ne szaladjon a ló mellett és gyorsan határozza el magát az ugrásra.

A tanítvány teste ugrás közben előre legyen fordítva és ne a ló felé.

Az első ugrásokat ügetéssel könnyebb kezdeni. A vágatás ugyan a lovasat jobban dobja föl, ha a tempót helyesen találja el; de ha ezt elhibázza, a vágatásban könnyebben meg zavarodik.

Mint hogy ügetésben ezen nehézséggel nem küzd a tanuló, egész figyelmét az ugrásra fordíthatja. Mikor azután ugrását jól meg tudja tenni, akkor keresheti vágatásban a tactust.

Mihelyt e gyakorlat nyereg nélkül jól megyen, nyeregbe kell fölugrani. Itt a jobb kézzel az első nyeregpát, a bal kézzel pedig a sörényt kell fogni.

Ha mindjárt nyereggel kezdjük a fölugrást gyakorolni, ennek is vannak előnyei, mert ha így később is sikerül az ugrás, az ifjú jobban vigyáz, mert megütheti lábait és tisztábban ugrik; míg a hevederrel könnyen

hozzászokik a nyereghely mögé jutni a lóra, mely rossz szokás kiirtására új gyakorlás szükségeltetik.

A legrást úgy is kell gyakorolni, hogy a tanítvány lábát a nyereg hátulsó kápája fölött emelje át, mint az az állásbani leszállásnál történik. A gyakorlati életben ezen módot jobban fogja alkalmazhatni, mint a másikat, csak tanulnia kell magát addig föntartani, míg a jobb láb egészen előre juthat. A másik módot azért gyakoroltatom kezdetén, mert a lábnak elől való átvétele nagyon ügyessé teszi a tanítványokat és mert csak így ugorhatuak később egy tempóban le és föl.

Mihelyt a tanítvány egészen be vagyon gyakorolva, ha a dolog őt mulattatja, következő variációkat lehet az ugrásba hozni:

1-ször a lovon keresztül ugrani. Ilyenkor kinyújtott lábait együtttartva átveti a lovon;

2-szor egy tempóban le- és fölugrani; t. i. miután jobb lábát átvette a ló nyakán, bevárja a vágatási ugrást, és ezzel egyidejűleg a ló első lábai mellett a földre ugrik és azonnal ismét annak hátára veti magát,

3-szor úgy ugrani a lóra mint a nők szoktak ülni,

4-szer kívülről fölugrani, mi a legnehezebb, mert a centrifugális erővel ellenkezésben van, és

5-ször fölugrani, míg a ló barrièret ugrik; de ezen gyakorlást mindig nyereg nélkül kell tenni.

Mindezen gyakorlatok csak oly tanítványoknak engedtesenek meg, kik már egészen ügyesek, a közönséges fölgrást jól teszik és nehezebb ugrásokat kívánnak tethetni. Ezeknek előnye abban áll, hogy a változékonyság a tanítványokat mulattatja és kedvöket ébreszti hogy többet ugorjanak, és ezáltal az ugrásba tökéletesen beleszokván, a lovon a legkülönbözőbb helyzetekben otthonosaknak érezzék magukat. Nagyon kifejti és gyakorolja ez a lélekjelenlétet, mi a tanítványnak az élet másféle körülményciben is hasznot hajthat.

Ha az előbbeni három szakaszban magyarázott három gyakorlat t. i. a labdázás, barrière-ugrás és a fölgrás egyidejűleg figyelemmel folytattatik, akkor a legjáratlanabb tanítvány is két – legfőlebb három hónap alatt oly ügyes lesz és oly otthonosnak fogja magát a lovon érezni, hogy azután a mennyire tehetségei engedik, könnyen meg fog tanulhatni mindent, mi a lovagláshoz tartozik, mert egész figyelmét akadálytalanul a ló vezetésére és tapasztalások gyűjtésére fogja fordíthatni.

A labdázás nekem igen érdekes fölvilágosítást nyújtott egy kérdéstről, melyet többször magamhoz intéztem: t. i. hogy az ülés, mely most hadseregünkben taníttatik,

igazán a természetre van-e alapítva, vagy csak a szokás által szentesítve mint jó elfogadtatott; mert a különböző lovas népnél igen különböző ülést találhatni lóháton.

Mínthogy pedig a jó testalkatu és ügyes legények, mihelyt ezen gyakorlások által tökéletesen biztosak és függetlenek lettek a nyeregben, maguktól elfogadták az előirt tartást (ülést) még akkor is, ha annak szabályait nem ismerték és soha reájok nem figyelmeztettek: bátran következtethetem, hogy az előirt ülés — legalább a nálunk használatba levő nyeregen — valóban természetes és helyes.

Tökéletlen testalkatásu egyéneknél azonban kisebb eltérések keletkeznek. Lehetetlen, hogy ezen eltéréseket helyeseknek ne tartsam, hogy ha a tanítvány mindazokat jól megtudja tenni, a miket itt leirtam. Helytelen is azon szabály, miszerint minden embertől egyforma ülést kívánunk. Egy széles mellű és szűk csípejű embernek máshol lesz a súlypontja, mint olyan-
nak, kinek csípője széles és melle szűk; a nagy fejűnél alacsonyabb helyen lesz mint a kis fejűnél; kinek nagy hasa van, az hátra fog dűlni, hogy súlypontját közepében tarthassa, és a ki ily testalkatnak az ellentétét mutatja, az kénytelen lesz jobban előre hajolni; a rövid csípejű mélyebben fog a nyeregben ülhetni mint a kinél az hosszú, és a mechanika törvényei, melyek hála Isten, a divatnak alávetve nincsenek, minden szabálytalan

testalkatut kényszeríteni fognak, az egyensúlyt valamivel különböző állásban keresni. Ki mindenkéntől tökéletesen egyforma ülést kívánna, az némelyiket megfosztaná a biztos üléstől, a helyett hogy azt neki megszerezné.

Az ülés, melyet a tanítványok ezen módszer által kapnak, azon különös kecsesel is fog birni, melyet csak a tökéletes biztosság adhat és mi még az elfogulatlan laicusnak is föl fog tünni. Az elfogulatlan laicus itéletét pedig semmi mesterségben sem szabad megvetni; mert a szakember technikai nehézségek leküzdése által többnyire megnyeretik és általánosan elfogadott iskolai részletességekre tulságos súlyt helyez.

Az oktatás egybevonása.

Első napokban kordázás lépésben és vágatva, vagy ha a ló rövid vágatásban nincs elegendőképen gyakorolva, rövid ügetésben. Labdázás egy láb magasságnyira. A leczke végén jobbról és balról leugrani az álló lóról.

Később többet ügetni a növekedő ügyesség arányában. A labdát magasabbra dobni. Lépésben

leugrani. A lovasnak a labdát a kör közepéből dobni.

Ha a vágatás jól megy és az ügetés meglehetősen, a barriére-reli gyakorlatokat kezdeni, – mindig csak ügetésben. A labdákat magasabbra dobni, be- és ki-dobni, vágatva és erős ügetésben leugrani.

Fölugrani. Vágatva barrièret ugrani. Végre kengyel nélkül lovagolni, és így mindent sorban ismételni.

Kivételek.

Az útmutatás, melyen most keresztül mentünk, kivételeket is enged az alkalmazásban mint minden szabály; a gyakorlott tanító azokat tudni fogja hol alkalmazni, a gyakorlatlannak ezennel némi utasítást adok.

Az elővigyázat és lassu haladás annyiban szenvedhet módosítást, a mennyiben a tanítványok már lovagolni tanultak, ügyesek vagy természetes bátorsággal bírnak. Noha közönségesen nagy sulyt fektetek arra, hogy kezdetben az ülés soha ne zavartassék, a bátorság és a bizodalom kiméltessék: néha magam is ellenkezőleg járok el nagyon bátor ifjagnál, kivált ha túlbizakodók és sérthetetleneknek hiszik magokat. Ezek vigyázóbbakká lesznek, ha néhány föltámadást ünnepeltek.

A fölgrásnál nagy segítség ugyan, ha a tanítvány jól tanul legrani mielőtt fölgrik; de igen bátor ifjakkal, kik már gymnasztizáltak vagy egyáltalán ügyesek és eséseknél magukon segíteni képesek, kevés előkészületet csinálók és azonnal fölgragyom őket ugrani a vágató lóra, ha ez nem igen nagy, kivált mikor többen vannak együtt és egymást fölgratorítják.

Továbbá ha sok a tanítvány és az idő kevés, a körülményekhez kell alkalmazkodni, az egyeseket rövidebb ideig kordázni, következőleg kevesebb előmenetellel is megelégedni.

Kis gyerekeknél az első és főszlyt — a biztosság kedvéért — a legrásra fordítom. Ha elég erősek, akkor fölgrani is hagyom őket. Jobban szivemen fekszik, hogy előforduló esetekben zavarba ne jöjjenek és magukon segítsenek, mint hogy szabályosan üljenek. Mindenekelőtt tanuljanak jól esni, azután jól lovagolni; ebben látom a legnagyobb garantiát szerencsétlenség ellen.

Az én két idős fiam 7 éves korukban jól föl tudtak ugrani 11 markos ponyokra. Egyébiránt egyáltalán jobbnak tartom ezen gyakorlást, valamint a lovaglást is csak 8—10 évvel kezdeni.

Néhány szó a vezetésről.

Azon független ülés, melyet a tanítvány az eddig tárgyalt módszer által elér, képessé teszi őt, ha kedve és tehetsége van, a ló vezetését könnyen megtanulni és a ki az említett tulajdonokkal nem bír, azt legalább gyorsan annyira lehet vinni, hogy a lovakat egykönnyen el ne rontsa. Tulhaladnám a célt, melyet magamnak kitűztem, ha a vezetésről értekezésbe ereszkedném. Sok jó iratott arról, mihez ujjat nincs hozzátennem.

Azoknak honfitársaim közül, kik általános elméleti lovaglási tankönyvet keresnek, a nélkül, hogy sok különfelét olvassanak, igen ajánlhatom az austro-magyar lovasságnak oktatási szabályzatát, mely a honvédek számára magyarul is megjelent. Nem hiszem, hogy a lovaglásbani oktatásra egyáltalán jobb segédkönyvet lehetne akárhol találni, mint ez; magában egyesíti ez mindazt, mi a régi iskolai lovaglásból a gyakorlati életre alkalmas, nemkülönben a mit az angoloknak praktikus vadász-lovaglásából tanultunk. Még a kevés haszonvehető is, mit Bauchernak fényes műveleteiből alkalmazni lehet, itt felhasználva látom, mint p. o. azon elvet: a ló-fejhajtásokat erővel végrehajtani és míg a ló meg nem adja magát, attól semmi mást nem kívánni és őt semmiféle segítséggel nem zavarni, bármerre fordulna is azalatt.

Egészségi állapotomnál fogva csak az utóbbi években volt lehetséges lovasságunkat munkában látom azon idő óta, hogy nála szolgáltam és hogy a tanítási rendszerben oly sok változás történt. A miket itt kivételben láttam, bámulatra gerjesztettek. Azóta tanulmányoztam is az oktatási szabályokat. Itt más formában ugyan sokat megtaláltam abból, a mit visszavonultságomban kigondoltam és föltalálni hittem, ugymint p. o. a lovas ülésének kiképzése kantár-szár nélkül, bátorságának ébresztése az által, hogy a szaladó lóról leugorni tanul stb.

Meg kell vallanom, hogy némi csalódás volt reám nézve, magamat ezekben mint föltalálót nem tekinthetui és csak azon megelekedésben találok vigasztalást, melyet az ember érez, ha saját eszméit elismert tekintély által megerősítve látja.

Ezen oktatási szabályzat melletti előszeretetem dacára meg kell itt jegyeznem, hogy gyerekek mint nők számára nagyon alkalmasnak tartom azon régi — osztályokbani lovaglást, — mely most okszerűleg szüntettetett meg a lovasságnál, — különösen midőn két kézen egymás ellenében lovagolnak a tanítványok.

Hogy ezen gyakorlat a lovasságnál megszűnt, azt igen bölcsek találom, mert hogy ezek correcte végrehajtassanak, arra több előkészület kell, mint ezt a rövid szolgálati idő megengedi, és az ügyességnek nagyobb

mértéke, mint a mi a katonának a lovaglás ezen ágában szükséges. Correctség pedig mindig fog kívántatni, a meddig előjárók lesznek, kivált hogyha szemök régi szokás következtében minden legcsekélyebb hibára figyel és attól undorodik; innét a dolog csak hosszas gyötrelmre adna alkalmat. Egészen máskép áll a dolog egy polgári lovardában, hol fiuk és leányok taníttatnak, mert itt nincsenek előjárók, kik correctséget követelnek és a meddig szabad kezem van, nagy hasznát vehetem az osztálybani lovaglásnak. A lónak egyforma ütembeni tartása a jó lovaglás első kelléke és a tiszta lovaglás t. i. a fordulatoknak tiszta elvégzése szükséges, ha figyelmes lovasokat akarunk képezni. Ezt a két dolgot alig lehet elérni katonai fegyelem és a tanítványok untatása nélkül, ha azoknak szükséges létét nekik kézzel foghatólag be nem bizonyítom. Az osztálylovaglásban két kézen azonnal nagy zavar keletkezik, ha az ütem nem egyforma, a távolságok be nem tartatnak, és a fordulatok tisztán be nem végeztetnek. Ezt nem sokára belátják a tanítványok és igyekeznek lovaikat nagyobb figyelemmel vezetni a nélkül, hogy ásitoznának. E mellett csak az szükséges, hogy a tanítónak elég tapintata legyen — azon mértékben, melyben a mozdulatok a tanítványoknak nehezen esnek — oly lassu ütemet vezényelni, hogy az összeütközések elkerültethessenek.

En közönségesen három lépésnyire lovagoltatom egymás után tanítványaimat, négyet vagy ötöt minden kézen, és a következő mozdulatokat végeztetem velök:

Váltás a szögletből. Ilyenkor az egyiknek a másik mögött át kell csúsznia. (Többnyire lépésben vagy rövid ügetésben.) Jobbra, balra át. Nagy kör. Kis kör. Közepéből és kis kör, Közepéből sorban; a hol legyező formában jönnek össze. Huzódás jobbra és balra — a falig hol sorban többször körül hagyom őket lovagolni míg ez szép folyvást és csendesen megyen. Ezután a közepére huzódnak és kettősen közepéből előre indulnak, stb.

Mindez ifju tanítványokkal csak lépésben és rövid ügetésben történik és nem kívánok több correctséget, mint a mennyit az adott elemektől kívánhatok és aminek a gyöngébb tanítványok megfelelni képesek. Vágtatva csak egy kézen hagyom őket dolgozni és néhány rövid vágtatásbani fordulatok és váltások után egy ideig jó hosszú vágtatásban hagyom őket a lovardát megkerülni. Ezután sebes ügetés is fordul elő rövid ideig, a fal mellett. Ilyenkor csak csikó-zablán vezetik a lovat két kézen, és a távolságok be nem tartatnak, hanem az egyik a másikat megelőzheti a hosszú falon. A szögletekben ezt nem szabad tenni, hanem egyforma magasságra kell maradni és úgy kijönni a szögletből, a mint abba beérték.

Az osztálylovaglásnál mind a férfi- mind a nőtanítványokkal sokszor hagyok lovat cserélni, mert ezt különösen jó gyakorlásnak találom.

Néha gyűrűket hagyok tanítványaimmal szedni könnyű lándzsával. Ennek következő előnyei vannak:

1-ször. A lovasnak, ha gyűrűt akar fogni, vágatás közben igen esőndesen kell ülnie, mert gyűrűim igen kicsinyek.

2-szor. Oly soká vágatnak a fal mellett, mint az lovardában közönségesen nem történik, már az unalom végett sem. A gyűrűtábláknak újra fölakasztására szükségelt félbeszakasztást leszámítva, nálam ez sokszor két óráig is eltart. Ez az ifju tanítványokat mélyen beüleszti a nyeregbe, annyival inkább, mert többnyire valamivel gyorsabb vágatásban történik. Ilyenkor szeretek a tanítványnak nyughatatlan lovat adni, mert ez mind neki, mind a lónak jó és mind a kettőre esendesítőleg hat, ha így sokáig egyforma ütemben haladnak.

Igen jó gyakorlás a tanítvány finom érzésének kifejtésére a következő módóni versenyfutás:

Két tanítvány egymással átellenben megáll a lóval a hosszú fal közepén. Mind a kettő ugyanazon a kézen vagon, minél fogva ellenkező irány felé vannak fordítva; a vezényletre: „lépést indulj“ elkezdik a járást. Erre kö-

vetkezik: „vágatást indulj;“ mindegyik oly lassan vágat, mint csak képes és az ellenfél által magát elérteni igyekszik. A verseny el van döntve, mihelyt mindkettő ugyanazon a hosszú falon vagon, vagy ha egyiknek lova a vágatásból kiesik.

Ugyanez azután ügetésben is ismételtetik, csakhogy itt ellenkezőleg, a sebesség határoz és hogy a vágatásba való beugrásnak más következése nincs, mint-hogy az illető azonnal köteles lovát fékezni. A szögletek jó hizsemben vétetnek, vagy valaki odaállítatik, kit megkerülni kénytelenek.

Bármily kevés gyakorlati alkalmazása van is a gyors ügetésnek vagy a lassu vágatásnak sétálás közben, ép oly előnyök ezek itt, mert a lovas finom érzését nagyon gyakorolják és vele a lovat és annak sajátosságait megismertetik.

Ha a lovak, melyek erre használtatnak, nem is lenének gyakorolva rövid vágatásban vagy gyors ügetésben, az nem tesz semmit, csak arra kell nézni, hogy ebben közelítőleg egyformák legyenek.

Mielőtt elhagyom e tárgyat, nem mulaszthatom el, hogy a lóbirtokosnak, ki lovai száját kimélni kívánja, néhány általános tanácscsal ne szolgáljak. Ha legényei vagy gyermekei oly függetlenül ülnek a lovon, hogy képesek kívánatainak megfelelni, akkor követelje tőlök:

1-ször hogy soha egy lovat, akár paripát, akár kocsi lovat meg ne állítsanak vagy fordítsanak egyetlen egy hosszút, hanem mindig több ismételt puha húzással.

2-szor ha egy ló önként szaladni kezdene, a lovas semmi esetre ne függeszse magát a szárukba, folyvást huzván azon reményben, hogy végre megállíthatja a lovat.

Ha bizonyos arról, hogy néhány hathatós húzással megállíthatja, úgy hogy ez azonnal előbbeni ütemébe visszaessék, akkor tüstént vigye véghez; ha pedig nem, veszekedésbe semmi esetre ne ereszkedjék vele, hanem csöndesítse őt és száját gyakori húzásokkal és erőszakkal puhítani igyekezzék és így lassanként állítsa meg.

Egyáltalán az első és főszabály az állatokkal bánásnál, hogy az ember gyöngeségét soha el ne árulja és ezen szabályt mindenhol a legkisebb részleteknél is szem előtt kell tartani.

3-szor. Soha sem szabad egy lovat sebesebben fölartani, mint az könnyen megállani képes. Ha szükséges, hogy a ló rögtön megállani tudjon, arra lassanként taníttassék, mert másképp nemcsak hogy a hátulját megsérthetjük, hanem száját is rontjuk; mert a ló azon mértékben, melyben hátuljának mechanizmusa folytán megállni nem képes, desperatióval reá fog dőlni a zablára.

4-szer. Semmit sem kell oly figyelemmel kimélni, mint a lónak előre való törekvését.

Egy ló, mely a legkisebb jelre kész előrehaladni, alig fog csintalanságot elkövetni. A legtöbb rosz szokás onnan ered, hogy a ló nem mer előre haladni és nyugtalanságának más irányt keres, mint p. o. rugás-, ágaskodás-, oldalast szaladás-, hátra szaladásban, stb. stb.

Azért szükséges minden mást a ló előretörekvésének alárendelni.

Minden csintalanságnál, mely a lónak kéztöli elmaradásával van összeköttetésben, ezt azonnal előre kell léptetni és csak azután foglalatoskodni a hiba további kiirtásával, mikor a ló bátran és szívesen indulni tanult.

Ámbár ezen kis figyelmeztetések után még nem fog senki lovat jól vezetni tanulni, mégis azoknak szigorú betartása által sok nehézség leend elkerülve.

Hölgyek oktatása.

Hölgyek oktatása körül csak egy télen át szerzett tapasztalásaim vannak; a mit ebből magamnak kivontam és a jövő téltre mint szabályt előjelöltem az, a jövő tapasztalások alapján leendő javítását magamnak fön-tartva — a következőkben áll:

1-ször. A hölgyek kezdetről fogva kézről száll-janak a lóra és ne valamely emelkedett helyről, hogy a későbbi sétáknál is ne legyenek székekre vagy padokra utalva, melyektől a lovak félnek; hanem hogy bárhol minden segédszer nélkül fölülhessenek és ezt csinosan és könnyűséggel megtehessék a nélkül, hogy nevetségre alkalmat adjanak.

Az első fölülés után előre, hátra és mindenfelé hagyom őket hajolni, a mennyire azt képesek tenni, hogy lássák, miszerint oly könnyen le nem esnek.

2-ször. Egy csöndes lovon egyenesen hagyom őket lovagolni a fal mellett, egy lovassal mellettük, lépésben és csöndes vágatásban mind a két kézen. A kizáró-

lagos jobb kézeni vágatást tanítványokkal tökéletesen roszalom.

Ha később kíséálnak, nem bánom, ha mindig jobb lábon vágatnak is, mivel oldalast ülésnél ez kényelmesebb és csinosabb is. De minthogy a ló nem gép és néha mégis vált vagy hamisan ugrik be, nem látom át, miért szoktassam a szegény lovasnőt csak az egyféle mozdulathoz és miért tanítsam mesterségesen arra, hogy zavarba jöjjen, mihelyt másféle mozdulatok fordulnak elő. Még ha zavarba sem jön az illető, mégis kellemetlenre nézve, midőn társaságban lovagol és vágatni kezdenek, — ha a többieket kérnie kell, hogy: várjanak, mert az ő lova hamisan vágat. Ezért a nőket mind a két kézen egyformán hagyom vágatni és gyakran váltani.

Ezen első időszakban csak jól tanított csendes lovon ülnek és a feszítő-zablaszárt a bal kézben tartják. A jobb kézben a vesszőt fogják és a nyereghez kapaszkodhatnak, mikor megijednek.

3-szor. Mihelyt ez jól megyen, kordára veszem őket, mind a két kézen vágatni hagyom és a mint arra elég biztosságot éreznek, labdázatom. Némi idő múlva azután előveszem a barrièret és lassanként az ugrásban gyakorlom őket a jobb kézen és csak ha ebben némi előmenetelt tettek, a bal kézen, — labdázva. Itt természetesen sokkal lassabban kell haladni mint

a férfiaknál, nemcsak, mert a nőkkel egyáltalán ki-
méletesebben kell bánni, hanem azért is, mert a ló
vágatva nem ugrik egyarányosan.

Itt néhány anyát hallok fölkiáltani: „Minek a bar-
riére ugrás! nem akarok én a leányomból műlovagot csi-
nálani; csak azt kívánom, hogy lóháton csinos kinézése
legyen és hogy képes legyen jó utakon csöndesen lova-
golni. Nekem több nem kell.“

Mennyire ijednének meg ugyanazon anyák, hogy ha
egy régi lovas tapasztalásait és gyakorolt szemét egy-
szerre rájuk lehetne varázsolni, és ha észre vehetnék
milyen Damocles kard alatt csügg azon le-
ány, kit oly örömmel bámulnak lóháton és mennyi ve-
szedelem környezi azt, ha soha többet nem pró-
bált mint egyenes téren más lovak mellett
lovagolni.

Egy ág, mely a fáról leesik, egy lövés, egy kutya,
mely rögtön kiugrik a sűrüből, egy szökő lovakkal vág-
tató kocsi, a vasut füttyölése és ezer más körülmény a
legcsöndesebb lovat oly ugrásra készteshetik, hogy
a lovagnő azt addigi gyakoroltságánál fogva nem képes
kiülni. Mennyiszer halljuk vagy olvassuk egy szeren-
csétlenség leírásánál: a ló megijedt, és a lovagnő el-
veszté lélekjelenlétét etc.

Nem jut eszembe, nő-tanítványaimból vakmerő vadász-
lovagokat képezni; ellenkezőleg nagyon fogok

örülni, ha jövőre minél kevesebbet ugranak. A barrière-ugrás nálam nem az ugrás végett gyakoroltatik, itt más célja nincs, mint a lovakat a lehető veszedelmektől megőrizni. Hogyan is lehet őket másként és jobban váratlan ugrásokra előkészíteni, mintha successive szoktatom azokhoz, kezdve a legalacsonyabb ugrásnál, és hogyan taníthatok egy lovat arra, hogy ezen fokokénti lépcsőzetet gépként végrehajtsa, ha nem tartok valamit elébe, mit átugrani kénytelen és a mivel a kívánt fokot meghatározom. A régi iskolai lovak, melyek hajdan ily célra fordítottak és melyek arra voltak tanítva, hogy barrière nélkül a legkülönbözőbb szökéseket tegyék, már alig találtnak; ezeknek ugrásait nem is lehet oly fokoként szabályozni, minthogy finom segélyek által idéztetnek elő, melyeket a ló könnyen félreérthet.

Nyugodjanak meg tehát az illető anyák és gondolják meg, hogy itt csupán leányuk jövő biztosságáról van szó és hogy ezek azonfölül sokkal bájosabb kinézésűek is lesznek, mert az ugrás az ülés hajlékonyságát kiképzzi és ez által annak nem csekély diszt kölesönöz.

4-szer. A kordázással egy időben az ügetést is elkezdem velök, és pedig vagy azonnal a kordán, minthogy a ló már ott van, vagy a fal mellett erős ügetésben.

Ez utóbbit jobban szeretem, mert itt gyorsabban ügethetnek és nagyobb lendületet kapván, könnyebben megtanulhatják az angolos emelkedést. Mind a két esetben csak a csikó-zabla-szárakat fogják két kézben, hogy eleintén kapaszkodni tudjanak, mikor emelkedni tanulnak. Egyszersmind tanulják ez alkalommal a két kézzeli vezetést a csikó-zablával.

A szabad lovaglásnál a kíséző lovas elmaradhat, mihelyt az illető hölgy annyira vagy on, hogy egy tanítványnyal előtte mással mögötte képes volna lovát vezetni.

Az ügetésnél közönségesen a lovagló hölgy mögé állok, hogy lássam, egyenesen emelkedik-e ki a nyeregből. Ha ezt egyszer jól eltalálják, ideje őket az osztályba sorolni, hol majd sokat ügetnek röviden és sok fordulatot tesznek. Itt nehezebb levén a tactusbani emelkedés jó alkalmuk jut magukat benne tökéletesíthetni.

Ha a nők csak akkor tudnak könnyűséggel emelkedni, mikor a ló erős ügetésben van, akkor azt csinosan nem tehetik, mert mindig azzal kezdik és végzik, hogy magukat rázatják, vagy mihelyt a ló lassabban üget, egyszer magasra fölemelkednek és utána két taszítást kapnak, így: [ ] — ami szerfölött disztelen.

5-ször. A lépésbeni lovaglást mindig oldaljárások gyakorlására kell felhasználni. Sokan azt állítják, hogy ez nőknek szükségtelen; erre csak azt mondhatom, hogy

nagyon is hasznos, mert ez által lovaikat még akkor is rendben tartani tanulják, mikor később kilovagolván valaminek megtekintésére megállanak. Nem leendnek ilyenkor azon kellemetlenségnek kitéve, hogy a ló másfelé fordul, mint a hova ők nézni akarnak; azonfölül sok hasznosat tanulnak egyáltalán, mert a lóval és annak kezelésével jobban megismerkednek, és az idő minden esetre jobban értékesítettik, mintha a lépésbeni lovaglást beszélgetéssel töltik.

Szabadban a tér változékonysága sokkal több alkalmat nyújthat a vezetés tanulására és a lóvali identifikálásra, mint az a lovardában találtathatik; azért a lovardában az alkalmat mesterségesen kell előidézni.

Az oldaljárásokban a hölgyek fölváltva a feszítő-zablán egy kézzel és a csikó-zablán két kézzel vezessék a lovat. Hogy ezen gyakorlatok kívánt hasznot hajtsanak, azoknak pontos kivitelét kell sürgetnünk.

Mikor a hölgyek már jól vezetik lovaikat mind a feszítő- mind pedig a csikó-zablával és ezen száraznak tökéletesen különböző hatását jól megtanulták, csak akkor hagyom őket négy szárral lovagolni.

A ló előkészítése a biztos ugrásra és a labdázásra.

I.

Hogy a ló biztosan ugorjék, csak a következő utasításokhoz kell magunkat tartani és minden ló rövid idő alatt szívesen és csöndesen mindazt át fogja ugrani, mi erejéből kitelik.

Mihelyt a ló jól és csöndesen megy a körben, a barriéret utjába kell fektetni. Ennek belső végén egy ember álljon, mert a ló közönségesen arra szokott kitörni. A külső végén csak akkor van szükség segélyre, mikor egyszer a barriére emeltetik, mi egyébiránt szükségtelenné válik, ha ott egy fal vagyon, a melyhez azt támasztani lehet.

Most a ló több ideig a barriéren keresztül kordáztatik a nélkül, hogy ez mozdíttatnék; emelni csak akkor szabad, mikor a ló többé nem hegyezi előtte füleit.

Ha fél a barriéretől-akkor egy segéd vezesse őt keresztül barátságosan és csöndesen, minden sietés nélkül; hagyjunk a lónak időt annak megfontolására, hogy nem lesz semmi baja.

A lovak közösleges magaviselete ez alkalommal következő. Eleintén félnek, azután neki bátorodnak és nagy vigyázattal keresztül hágnak. Később fél sem veszik, míg egyik vagy másik lábbal rálépve le nem csuszna róla, mi nekik kellemetlen. Csak ezután mennek igazán biztosan, — azaz bátran és mégis vigyázva — keresztül.

Ez azon pillanat, mikor a barrièret emeltetni szoktam, ha egy lovat különös gonddal kívánok beugratni. A barrière eleintén csak egy lábnyira emeltessék és ott maradjon, míg a ló azt megvetni- és ügyetlensége következtében újra tekintetbe venni tanulta. Azzal nem kell gondolni, hogy a ló úgy ugrik-e keresztül vagy csak keresztül lép.

Ezután időről időre mindig kissé jobban kell a barrière-t emelni és pedig oly keveset, hogy a ló a különbséget észre ne vegye és meg ne ijedjen. Nem kell azt igen sokszor tenni egymás után. Lassan successive azon magasságig lehet menni, melyet a tanító elérteni kíván. De soha tovább mint a mit a ló erőltetés és minden vonatkozás nélkül ugorni képes.

Minden körülmény között, és ha a tanító egész fáradtságát nem akarja haszontalanná tenni, a barrièret erősen kell tartani és attól ki a belső végét fogja, kívánni kell, hogy kezével ne engedjen mikor fejt a korda alá hajtja. Ez t. i. kénytelen előre hajolni valahány-

szor a korda keresztül megy a fején, hogy el ne fogassék, ilyenkor néha akaratlanul is leebb ereszti a barrièret.

Valahányszor a ló a barrièren keresztül botlik vagy épen el is esik, annál tisztábban és biztosabban fog ezután ugrani; ellenkezôleg annyival rozszabbul és veszedelmesebben, amennyivel engedélyesebbnek találta a barrièret.

Ha egy ló 8 – 10 nap alatt ellenállás nélkül nem ugorja azt, a mit test alkotásánál fogva fájdalom nélkül ugorni képes, akkor ezen utmutatás nem lett szorosán betartva. Engem soha sem hagyott cserben. A kezdôknek csak azt tanácslom, hogy még lassabban haladjanak.

A legjobb ütem ezen gyakorlásra a mérsékelt ügetés; könnyebben lehet így elejét venni annak, hogy a ló megálljon vagy megforduljon, mint lépésben, és biztosabban képes lépéseit az ugrás elôtt beosztani, mint a hosszú vágtatási ugrásokat.

Ha van elég idô, mindig jobb ezt eleinte lovas nélkül gyakorolni.

Az ugratásnál a kikôtô szárakat valamivel hosszabbítani kell, és pedig azon mértékben a mint a ló magasabbra ugrik.

II.

A labdázásra következôleg lehet a lovat szoktatni:

Eleintén olyan embert kell a lóra ültetni, ki már egy kicsit lovagolni tud, és a labdát kezébe adjuk.

Mihelyt a ló megindult és csöndesen megyen, dobja föl labdáját nem magasabbra egy lábnaál és aztán fogja meg, — ezt folyvást ismételvén míg a ló egészen jól megszzenvedi; azután már magasabbra kell dobni.

Mikor a ló a legmagasabb dobásokat is megszokta, egy fokkal tovább megyünk és a labda előre dobatik úgy, hogy minél messzebb essék a ló útjára, — ha ezt megsziveli, közelebbre dobatik.

A következő fok abban áll, hogy a lovas a labdát a ló feje fölött tartja és arra ráejti. Ezután a lovas a labdát saját vállán keresztül a ló hátára ejti. Ha végre a ló ezt is megszzenvedi, arra kell őt szoktatni, hogy a labdát a kör közepéből hozzá lehessen dobni. Kezdetén valahányszor a földre esik a labda, lépésbe kell átmenni. A segéd a lovashoz megy és kézből adja át neki a labdát, mialatt a ló tovább ballag.

Ezután következik, hogy a segéd a lónak hátulja mellett jár és onnét dobja a lovasnak a labdát és attól magának visszadobhatja. E mellett a távolság a segéd és a lovas között mindig nagyobbittatik. A segéd, ki eddig a ló hátulja mellett járt, — hogy a ló fejét ne ijessze — mindig jobban oldalast lép és lassanként eléri a helyet a tanító vagy az ostoros mellett, a hommét a játékot folytathatja.

Az ütem ez alkalommal a körülmények szerint vá-

lasztatik. Lépésben legkönnyebben tanulják meg a lovak; én egyébiránt többnyire az ügetést választom, hogy a lovak, ha nagyon nem félnek, egyszersem több mozdulatot tegyenek, és mivel ezen gyakorlás lépésben igen unalmas.

Némely ló csak igen lassan szokik a labdákhoz, legnagyobb része pedig nagyon gyorsan tanulja azokat megszervezni.

Ha a ló minden ütemben jól eltűri a labdákat, a tanító maga vezetheti a kordát, tarthatja az ostort és egyszersem a labdákat is dobhatja, csak a labdák szedésére és a barriere tartására szükséges neki segítség.

Megkísértettem a lovakat erővel szoktatni a labdákhoz, sok gyereket gyűjtve össze, kik folyvást keresztül labdáltak rajta, míg kifáradt, és arra a meggyőződésre jutottam, hogy ez csak nagyon phlegmaticus lovakkal sikerülhet és még ilyenekkel is lassabban megyen, mint ha successive tanítatnak. Ezen fölül mindig marad némi hajlamuk az ijedésre. Ideges lovak egyre jobban megboldulnak mellette és sokszor egészen bokrosokká válnak.

A tanító soha sem haladhat elég lassan ezen gyakorlat tanításánál. Minél kisebb fokokra osztja az előmenetelt, annál nagyobb eredményt fog elérni, időt nem fog mellette veszteni, sőt ellenkezőleg nyerni. Az időt, mely kezdetén elvész, nagy kamatokkal nyerjük vissza. Minden rángás, mely a lónál észrevehető,

már is csekély elhamarkodásnak a jele és ekkor egy pár fokkal vissza kell menni; a legkisebb elhamarkodás egy egész két hónapra visszavethet bennünket, míg a lassu eljárásnak, kivált kezdetén való szoros betartása, vége felé sebes eredményt hoz.

Ez alkalommal nem mulaszthatom el, hogy ne mondjak általában valamit a lovak idomításáról.

A lovakat különböző célokra tanítani, két ut van: az erőszaikos és a fokkonkénti. Az első sok esetben hamarább célhoz vezet ugyan, de az idomitótól hátrózottságot, ügyességet, gyors és tapintatos kezelést és mindenek előtt sok tapasztalást föltételez. Ezen eljárás minden esetre mulatságosabb és a kiért hozzá annak élvezet a küzdterre állni. De ily erővel legyözött ló többnyire olyan mint egy erővel legyözött nép: nem feled a történeteket és csak lesi az alkalmat függetlensége visszanyerésére; minden új lovas próbára tesz, hogy képes-e vele birni és jaj neki, ha a várakozásnak nem tud megfelelni. Erővel tanított lovak rendszerint csak akkor lesznek biztosak, és gyöngé lovasok számára használhatók, mikor a sok munka és kinzás már annyira megtörte őket, hogy erélyöket az ellenállásra elvesztették és bosszuságukat csak már kisebb csintalanságokban mutatják. Az ily ló mozdulatainak szépségeit rendszeren elvesztette.

Lehet ugyan erővel legyözött lónak is megnyerni bi-

zodalalmát kitartó szelid bánásmód által, de ez ritkán fog a gyakorlatlannak is úgy engedelmeskedni mint más ló.

Csupán Rarey módszerével lehet lovakat erőszakkal tanítani a nélkül, hogy bosszusak maradjanak. Ezen módszer egyáltalán nagy figyelemre méltó és csodálni lehet, hogy jobban ki nem használtatik és tovább ki nem fejlesztetik, a mi gondolom azon körülményben fekszik, hogy kevesen ismerik annak valódi elvét. Nem a ló eldöntésében vagy első lábának felkötésében áll Rareynek elve, ezek mind csak eszközök, melyeket ő használ. A fő alapelv, mely Rarey egész módszerén keresztül huzódik: egy ellenállhatlan és a lónak érthetetlen hatalom gyakorlásában áll, összekötve egyidejű barátságos bánásmóddal. Az állat e mellett fájdalmat nem érez, meg nem bántatik, és föl nem böszítettik, mint a régi fegyverekkel t. i. az ostor és sarkantyúval, hanem olyan bánásmódban részesül, mint az akaratos kis gyerek, kit dajkája karjaiba szorit, simogatván és egyszersmind csöndesítvén őt. A gyerek hasztalan rugdalózik, és végre elalszik, fejével a dajka vállára dülve.

Bármily hathatós ezen módszer, mégis ügyes idomítót kíván, és a fékezett ló még huzamos időig tapasztalt vezetőt igényel, míg avatlan kézre lehet bízni; mert a mit könnyű szerrel érünk el, azt könnyen el is veszjük.

Tanítványok számára oly lovat használhatunk

legsikeresebben, mely a másik uton, t. i. a fokonkénti szoktatás által tanittatik és már szokásból is szívesen teszi mindazt, a mit tőle kívánunk.

Az ily ló néha — mondhatnók — csökönnyös a jó járásban, még pedig annyira, hogy valami rossz lovas vagy kocsis ügyetlensége által magát abból egy könnyen nem is hagyja kizavarni, épen úgy, mint egy a rendhez szokott nép, mely szokásait magasabbra tartja, mint akár mely ráerőszakolt törvényt.

Még a legügyesebb kocsisnak és lovasnak is ez utóbbi módot tanácslom, mihelyt nem magának, hanem mások számára idomítja a lovat.

A szelid bánásmódot nem úgy kívánom értetni, hogy talán az akaratoskodó lónak engedjünk, sőt e hibának semmi körülmények között sem szabad előfordulni; még a legcsekélyebb dolgokban sem szabad az állatnak észrevenni, hogy ő erősebb vagy akaratját érvényesítheti. Az egész mesterség csak abban áll, hogy oly kicsinyenként haladjunk, miszerint a ló — alig találván fokról-fokra különbséget — ne is jusson azon helyzetbe, hogy ellenkezni akarjon. Ezen eljárás épen az ugrálás és labdázásnál legjobban ki fogja magát fizetni.

Csodálatos hogy mit lehet e módszer által az állatokkal véghezvinni; nem ismerek példát, mely azt feltünőbben bizonyítaná, mint a mülovarok eljárása, mikor egy pa-

pirral behuzott abronceson tanítják a lovakat keresztül ugrani.

Ha már a ló egy közönséges abroncsra jól keresztül ugrik, annak külső szélé papírral behuzatik és a gyakorlás folytattatik. Ezután több papír jön az abroncs szélére és később még több; mindig csak annyi, hogy a ló egy naptól a másikig különbséget ne vegyen észre és soha meg ne ijedjen. Vége felé már kevesebb ceremóniát csinálnak, és az egész abroncsot egyszerre betapasztják.

Ila már most a leczkék helyes és systematicus beosztása által egy oly bokros állatot mint a ló képesek vagyunk arra bírni, hogy egy látszólagos falnak neki merjen ugorni, mennyivel könnyebb lesz oly dolgokat elérni vele, melyek az állat természetével nem ellnek eznek.

Kordázás.

Igazán jól kordázni, azaz a különféle lovakkal helyesen bánni és őket tanítani, oly nagy mesterség, mint jól hajtani és csaknem, mint jól lovagolni. Kevesebb nehézséggel jár, ha csak azt kívánjuk, hogy egy bizonyos ember egy bizonyos lóval — a kordán — egymást rövid idő alatt megértsek. Némi béketűréssel. kö-

vetkezetességgel, és a természetes ész fölhasználásával menni fog a dolog. Csodálatos, hogy ily lények néha mily helytelen segítségekkel tanulják végre egymást megérteni, ha folytonos viszonyban maradnak.

Fődolog mindenek előtt, hogy a ló jól legyen kantározva és az álladzó (Kappzaum) helyesen fejére téve, hogy fájdalmat ne érezzen és szükségtelenül ellent ne álljon; a ki ezzel még nem foglalatzkodott, fölvilágosítást talál a honvéd-lovasságnak lovaglás-oktatási szabályzatában és ha megakarja magának a dolgot tekinteni, menjen a legközelebbi lovassági állomáshoz, hol azt látni fogja, mert lovasságunk most igen sokat kordáz. Csak néhány dologra figyelmeztetem még a kevésbbé avatott olvasót.

1-szor. Hogy tüzesebb és érzékenyebb lovaknál a hely, a melyen az ostoros áll, annyit hat, mint a röst lovaknál az ostor maga. Egy lépés a ló hátulja felé azt előre hajtja, egy lépés feje felé azt kifelé tartani készleti.

2-szor. Hogy a kantárszáraknak a nyereghez való kikötésénél, mi ez alkalommal szükséges, különös ovatossággal kell eljárni. A legcsöndesebb ló, ha nincsen hozzá szokva, olyankor könnyen fölágaskodik; egy rövidre kikötött ló, ha ágaskodik, könnyen hanyatt vágja magát és egy kikötött ló, mely hanyatt vágja magát, könnyen kitöri a nyakát.

3-szor. Nagyon kívánatos, hogy a ló melyen tanítványok ülnek, megálljon midőn azt kívánjuk. Erre pedig

könnyen rászoktathatjuk következőleg: a kordázó erősen és világosan egy tetszése szerinti hangot kiáltson; én azt kiáltom: hooo! . . . . ugyanazon pillanatban egy segéd, ki a tanító mellett áll, — de semmi esetre az ostorvivő — egyenesen a ló feje felé szaladjon a korda előtt. Ezt helyes érzéssel és nagy vigyázattal kell tennie, mert ha igen sebesen rugtat oda, megijed a ló; ha nagyon előre szalad, megfordul; és ha igen hátra marad, csak jobban fog az szaladni. Az első próba azért inkább csöndesen és vigyázva történjék, a gyakorlás majd nem sokára megadja a segédnek a helyes érzést. Mihelyest a lónak fejéhez ért és az megállt, akkor azt, ha járása irányából elfordult volna, megint oda vezesse vissza és simogassa; ha ez consequenter néhány napig folytatatik, a ló egészen jól meg fogja érteni kötelességét és nem sokára a szokott hang kiáltására már meg fog állni; ez igen előnyös lesz, mikor valamely tanítvány a nyeregből kicsúsznék, vagy éppen leesnék, mert vagy visszasegítheti magát megint a nyeregbe, vagy lassabban és így puhábban éri a földet.

4-szer. Nagyon fontos a lónak megválasztása. Kinek jámbor paripái vannak, az válassza ezek közül a legbiztosabbat és ha lehet egy öreget. A legjámborabb csikók sem bírják soha azon gépszerű egyforma és biztos temperamentumot, mint az öreg lovak.

A kinek csöndes paripája nincs, az válasszon egy öreg kocsilovat, mely nem botlik. Ezek néha jobbak

is e szolgálatra. Csak a nyereghez és a lovashoz kell őket szoktatni, amit legjobban az istállóban eszközölhetünk.

Gyakorlatlan kordázók az ilyen régi kocsilóval még legelőbb fognak boldogulhatni. Az egy rossz oldala az ily lónak az lesz, hogy nem fog egy könnyen rövid vágatást tanulhatni, mit a ló biztossága azonban bőven ki fog pótolni. A vágatás ezen gyakorlásban ugyis csak könnyítés és a dologhoz elkerülhetlenül nem szükséges.

ZÁRSZÓ.

Sokszor hallom bizonyos osztályu lovasoktól mondani: „Ez mind haszontalan dolog, a lovarda már egy elavult intézmény és az abban oktatás csak haszontalan kinzás. A gyereket korán kell lóra ültetni és lovagoltatni, a gyakorlás nem sokára jobban tanítja őt mint a legjobb mcster. Angolországban, hol a legjobb lovasok vannak, sem történik ez másként.“

Erre következő a válaszom:

Az angolman urak, kik így beszélnek, az angolokat nem tanulmányozták, hanem tőlök a lovaglásban úgy mint más dolgokban is csak némi külsőségeket sajátítottak el és ezeket is máshol alkalmazzák, mint a hovávalók.

Nem tagadom, hogy az angolok közül nagyon kevesen tanulnak lovagolni lovardában, és tökéletesen beismerem azt is, hogy mindamellett ők igazán és egyáltalán a legjobb lovasok, és kivált a legkitartóbbak és legszilárdabbak. De honnan jön az és mi lehet annak

az oka? . . . . . Van az angoloknak egészen más és sokkal jobb iskolájuk, mint nekünk a lovaglás megtanulására; hogy pedig ezen iskola miben áll, erről megkísértem némi fölvilágosítást adni.

Angolországban alig van egy vidék, jó vagy csak közepeszerű lovagló térrel, a hol az illető lakos közel szomszédságában nem találhatna legalább is egy kutya-falkát. Van olyan hely is a hol két-, de három falkát is érhet el paripájával, hogy ott vadászhasson. E mellett oly nagy örömet és részvétet mutat ezen időtöltés iránt ama bátor és vállalkozó nép, hogy nők, gyerekek és aggasztányok oly vakmerőséggel lovagolnak a kutya után, mint ezt nálunk csak erőteljes férfiaknál találhatni. Szám-talanok, a kiknek üzletük nem engedi a vadászatban való rendes részvételt, egész éven át gazdálkodnak, csak hogy abban néhányszor legyenek képesek kikölcsonzött lovon kedvüket tölteni. Angolországban mindenki lovagol, ki nek csak legkisebb alkalmá van rá. Soha nem fogom felejtetni, hogy Torquay-ben, hol tengeri fürdőket vettem, mily sebesen vágatott el ablakaim alatt naponként bizonyos órában a péklegény egy magas vérű csinos pej lovon, kenyeret hordván ki. A plébános ott kilovagol leányaival és a bérlő vagy fia a legfárasztóbb vadászatokat végig kíséri, vagy hogy növendék vadász lovait eladhassa, vagy csupa szenvedélyből a dolog iránt. Ki falura megyen egy családot látogatni, annak arra kell elkészülve lenni,

hogy a leányokat messze sétákra kísérje lóháton, mely alkalommal sokszor szép ugrások fordulnak elő, mint-hogy az egész ország át van szegdelve árkokkal és sövényekkel.

És hogyan tanulnak ott az ifjak lovagolni? Mint gyerekek, a fiu vagy leány, egy biztos öreg pony-ra ültetik és kilovagol atyja- vagy egy öreg lovasz mellett, kiknek mindegyike tapasztalt; sokszor igen jó lovas és kik a legjobb tanácsokat képesek adni. Nemsokára a melet-hez*) viszik az ifjat. Itt lát ő sokszor 100, de néha 300 lovas is együtt minden calibre-ból; van ott jó és rossz, vakmerő s előrevigyázó, durva és finom. Minden lovas és ló ismeretes és mindenki tudja, mit képes az véghezvinni; itt nincs szájhős, ki az embert megcsalhatná, mert a próba ezuttal alkalmaztatik és már sokszor alkalmaztatott.

Mikor a gyerekek fiuvá lesz, megengedtetik neki, hogy egy hack-en — azaz könnyű paripán — a vadúszatot egy darabig kíséresse és mielőtt szakálla megnő, már sok vadúszatot kísért végig, többnyire 5 — 6 óráig a lovon ült, a sok ugrástól gyakran nagyon elfáradt a nyeregben (a legbiztosabb mód szilárd ülést kaphatni) és sokkal több tapasztaláson és esésen ment keresztül, mint előbb nálunk sok öreg lovassági ezredes, ha ez véletlenül nem vala szenvedélyes lovas és saját bőrét privatim nem hordta vásárra, mint ezt sokan tenni szokták. De itt mégazon

*) Vadúsz-gyűlhely.

előnye van az ifju angolnak, hogy csak szemcét kell föl-nyitnia és másokon egy hét alatt annyit tapasztalhat, a mennyit mi itthon egy év lefolyása alatt sem láthatunk. E mellett mindenki érdekléssel viseltetik a vadászat és lovaglás iránt, minden esemény megvitattatik, és okai megfontoltatnak. Ki nálunk magányosan sokat nem próbált és hypogiai könyvekben sokat nem olvasott, az egész életében nem tanulhat annyit, mint a mit ott egy vadászati idényben részint beszélgetve, részint szemlélgetve sajátíthat el magának.

Ha a fiatal ember tüzetesebb fölvilágosításokat óhajt a dologban, a literaturát oly gazdagnak találja ezen a téren, hogy egy kisebbszerű könyvtárt tölthetne meg vele: regényeket, melyekben a vadászati kalandok oly szakismerettel vannak leírva, hogy speciális tankönyvekül szolgálhatnának, a legkülönbözőbb encyclopediákat és mindenféle kézi-könyveket.

Ha mindezt összevonjuk és hozzá még tekintetbe vesszük azon lágy éghajlatot, — mely egész télen át megengedi a vadászatot és lovaglást, — valamint a sok jó lovas, kikkel az ifju naponként érintkezésbe jő és kikkel lovagolhatni szerencséje van, akkor az alkalom oly nagynak és — lehetne mondani — t o l a k o d ó n a k mutatkozik, hogy a fiatal embernek szükségkép derék lovasná kell válnia, hacsak nincs annyira megfosztva min-

den képességtől, hogy jobban cselekedett volna azt kezdetétől fogva abban hagyni.

Most kérdem az anglomanokat, mivel pótolhatják itthon ezen iskolát? — hol találhatnak ők oly jó és tapasztalt ponykat? — hány atyát fognak fölmutathatni, kik gyermekeiknek jó tanácsot adhatnak? — hol találhatnak olyan lovászokat, kiktől valamit tanulni lehet? — hol a sok vadász-gyűlhelyet, hol az ifju néhány száz lovas közül a legjobb mintákat választhatja? — hol a kilovagló egész családokat? — hol ezen általános részvétet minden osztályban? — hol azon szakirodalmat? — és végre még mindenek fölött, hol azon éghajlatot, mely egész télen át megengedi a vadászatot és lovaglást?

Mostani kocsisom, egyszersmind lovászom, ki minden lovamat tanítja, és a gyerekek lovaglási leczkéiknél segítségemre van, kertész-legény volt és szamarakat látott el, midőn egykor a lovászt és istálló-gyerekeket elbocsátván öt lovaim mellé fogadtam.

Ezt heverő székemről tanítottam, míg a kocsisom öt cordázta. Mikor a második évben már jól lovagolt, barriére-ket és árkokat ugrott, lovát jól forgatta, felügyelem alatt már csikókat idomitott, és más sok szép dolgokat tudott lovával véghezvinni, akkor legnagyobb ambitioja abban állott, hogy mindezen dolgokat csak egyszer más által is láthassa

végrehajtani, hogy tudja, hogyan néz az ki, és mikor egyszer egy rokonom azt neki mutatta, azonnal nagy előmenetelt tett a dologban. Minthogy lovasság nincs szomszédságomban, ő adlig az egyetlen lovas volt az egész környéken. Lehet-e ilyesmit csak gondolni is Angolországban? . . . . . — és más oldalról lehet-e képzelni, hogy az ifjak maguktól jó lovasokká válhatnak oly vidéken, a hol soha sem látnak lovagolni?

Nálunk egész nap lehet utazni minden időszakban a utélkül, hogy lovasra találjon az ember, és ha a véletlen oly látványt hoz is elibénk, akkor tized lehet egy ellen fogadni, hogy nem örülünk rajta, kivéven ha az egy kis parasztyerek, ki szörén ülve lovával a legelőről haza vágat; ez azután igazán emeli a lovas ember szívét.

Sokszor gondolkoztam arról, mért találhatik épen nálunk oly kevés lovas, a hol az emberek folytonosan azt beszélnek egymásnak, hogy a magyar lóra termett, a hol sarkantyút szeretnek hordani és örökké a huszárról ábrándoznak. Mégis a műveltebb osztályokból igen kevesen lovagolnak. Nagy része attól tart, hogy műveletlennek látszhatnék, ha maga foglalatосkodnék lovakkal, vagy hogy digestióját elronthatná, ha egyáltalán erős comotiót csinálna.

Lehet, hogy a kelet szomszédsága és a dignitásrólí keleti fölfogás is valamivel hozzájárul. A keleti nem abban keresi öntudatának elégtételét, hogy mindenütt,

hol tenni kell, az első legyen, mindent saját kezeivel tudjon megfogni és másokon túltenni, mint a nyugoti: hanem egy bizonyos méltóságteljes tevékenységben. Szívesen parancsol és minden physical tevékenységet szolgálókra szeret bizni, míg ő komor kifejezést igyekszik megtartani. Azért találjuk mi a legszélső nyugoton a „Go a head“-et és a legszélső keleten a palaukint. — Ami ezen két szélsőség között fekszik, többekévesebbé a geográfiai álláshoz méri fölfogását.

Van még egy tényező, mely nálunk a test-gyakorlattól idegenkedést elősegíti. Mikor a természet fia a műveltség első fokát elérte, t. i. átlátni kezdi, hogy tanulnia kell és hogy az ész a test fölé állítandó, közönségesen abban mutatja haladását, hogy a testet egészen megveti, és szinte szégyenel erős lenni. — A művelődés ezen fejlődési folyamán a népek is keresztül mennek és már magasabb műveltség jele, ha a test is kellően ápoltatik, és ha a szellemi fejlődés ideálját nem keressük többé egy halavány és kimerült testben, hanem ha Göthevel mondjuk: „Ich lobe mir ein Genie das einen tüchtigen Körper hat.“

Akár mi legyen az oka, az tény, hogy ha leszámítjuk a néhány szenvedélyes lovast, milyenek itt-ott mégis előfordulnak, továbbá azokat kik katonák voltak, az anglomanokat, kik a divat kedvéért lovagolnak és a parasztokat

Magyarországban igen kevés lovaszt találni, és ennél fogva itt a látásból nem tanulhatunk semmit.

Azóta hogy az iskolai lovaglás, ugymint azt atyáink üzték, többé nem divatos, a legjobb akarattal sem juthatunk hozzá, hogy csinosan lússunk lovagolni a polgári életben, kivéve az akadályversenyeken, a hol a mi három igazán jó steeplechase lovasainkat mindig nagy örömmel nézem meg. De ezek nem elegendők arra, hogy 12 millió ember szemei jó lovagláshoz szoktattassanak.

Brittthonban Stonehenge szerint 1851-ben 110, azaz: száz tiz steeplechase lovas volt bejegyezve.

Azon bookmaker urak (versenykönyv-készítők) kik a futtató gyepen különös formájú kalapok- és nadrágokról ismerhetők fel és kik a „turf“ szójárásokat jól értik, de kiket ritkán látni lóhátou, uchezen fogják ifjúságunkat lovasokká kiképezni.

Alig hiszem, hogy az angloman urak felelhetni fognak kérdéseimre; de ha jönne a felelet és a lovaglás megtanulására nálunk oly alkalmakat tudnának nekem az urak fölmutatni, milyenek Angolországban találtnak, akkor megadom magamat és az itt felhozottakat is visszavonom.

Mint látni lehet, az anglomanok iránti rokonszenvem nem igen nagy. Ez onnan van, mert az angolok és practicus módjuk iránt nagy tisztelettel vi-

seltetem, caricaturákat pedig csak a papíron szeretek látni, de természetben nem.

Mielőtt pedig tovább szólok, fölvilágosítást kívánok adni arról, hogy mit értek én az „Angloman“ név alatt. Mert restelném, ha oly egyének félreérteneének és vonnák magukra észrevételeimet, kiket nagyra becsülök és kikre czélozni épen nem volt szándékom; kérem tehát olvasómat, hogy a mondottakat könnyedén ne vonja magára.

Anglomanok alatt semmi esetre sem értem azokat, kik minden jót és hasznost az angoloktól ellesnek és azt saját körülményeikre alkalmazzák, hanem csak olyan urakat, kik mindent a mi angol vagy a minék csak angol neve van, azonnal a legcsekélyebb részletekig utánozni igyekeznek. Ők mindig készek a dolog velejét a formának fölálldozni, és életczéljok az, hogy angoloknak tartassanak. De céljukon többnyire túlhaladnak, és könnyen meg lehet őket ismerni arról, mit amaz ismeretes inas, még ismeretesebb uráról mondott: hogy „sokkal angolosabb kinézésűek, mint az angolok maguk.“

Mind a mellett ezen urakat is kívánnám megnyerni teoriámnak. Minthogy pedig ők az auctoritást magasabbra tartják a legbehatóbb okoknál, és semmi angolt el nem fogadnak mert okszerű, hanem az okosat csak akkor fogadják el, ha angol: kénytelen

vagyok a lovaglászóli állításaimat angol idézetekkel támogatni, mi azok előtt is hasznomra fog válni, kik Angolországban nem voltak és kik talán elhíhetnék, hogy az angolok úgy lovagolnak, mint az angolman urak.

Oly könyvekben, melyeknek ezen urak nehezen fog-nak ellenmondani akarni, véletlenül némely állításokat találtam, melyek segítségemre jönnek; most csak azon véleményeimre vonatkozókat idézem, amikben ezen urak netán megütközhetnek.

Mindenek előtt 1-ször a kantárszár nélküli ugratást illetőleg azt olvasom Stonehenge egy cikkében, melyben ő az ugrásról szól: „Every one ought to be taught to ride without a bridle, depending upon the saddle alone and without such a means of acquiring the art few people attain that perfection of handling which is called „having good hands“. It is always desirable on horseback but never mor so than in getting across country“*) (British rural sports 8-th edition pag. 471.)

Továbbá mondja a „Gallops and Gossips“ szerzője az „Art of taming horses by Rarey“ című könyvében pag. 115: „Both sexes are apt to acquire the habit of holding on by the bridle. To avoid this grave error, the first les-

---

*) „Mindenkít tanítani kellene, hogy kantárszár nélkül lovagoljon, csak a nyeregben találván bizodalmt és ily mód nélkül a mesterség megtanulására kevés ember fogja a ló kezelésének azon tökéletességét elérhetni, melyet jó kéznek neveznek. Ez mindig kívánatos lóháton, de soha inkább, mint mikor árkon-berken keresztül vágatunk.“

sons in walking and cantering should be given to the pupil on a led horse, without taking hold of the bridle; and this should be repeated in learning to leap. The horsemanship of a lady is not complete until she has learned to leap, whether she intends to ride farming or hunting, or to confine herself to Rotten Row canter; for horses will leap and bound at times without permission.

I have high authority for recommending lessons without holding the bridle. Lady Mildred H. — —, one of the most accomplished horsewomen of the day, taught her daughter to walk; trot canter, gallop, and leap, without the steadying assistance of the reins.“ *)

2-szor a nőknek lovardáiban tanítását illetőleg, miről az említett „Art of taming horses“-ben áll pag. 114: „A man, or rather a boy, may learn to ride by practice and imitation, and go on tumbling about until he has acquired a firm and even elegant seat, but no lady can

---

*) „Mind a két nem hajlandó azon szokást elfogadni, miszerint a kantárszárba kapaszkodik. Ezen nagy hiba elkerülésére, az első lecczkét lépésben és rövid vágatásban, vezetett lovakon kellene adni a tanítványnak, a nélkül, hogy a szárazakat tartsa; és ezt ismételni kellene az ugrálás megtanulásánál. A hölgyek lovaglása nem tökéletes, míg ugratni nem tanultak, akár csak a gazdaságba szándékoznak lovagolni, akár vadászaton, akár csak Rotten Row-ban (londoni sétatér lovasok számára) kívánkoznak föl- és alávágatni, mert a lovak ugranak és olykor engedelem nélkül is tesznek szökéseket.

Van nekem igen magas auctoritásom kantárszár nélküli lecczkék ajánlására. Lady Mildred H. — — egyik a legtükéletesebb loagnők közül, kiket most találni, leányait tanította lépésben, ügetésben, vágatva és gyors vágatásban lovagolni és ugratni, kantárszár segítségével nélkül.“

ever learn to ride as a lady should ride, without a good deal of instruction; because her seat on horseback is so thoroughly artificial, that without some competent person to tell her of her faults, she is sure to fall into a number of awkward ungraceful tricks. Besides, a riding-school, with its enclosed walls and trained horses, affords an opportunity of going through the preliminary lessons without any of those accidents which on the road, or in a field, are very likely to occur with a raw pupil on a fresh horse“ . . . . . és tovább: „All who have noticed the performances of Amazones in London, or at Brighton, must have in remembrance the many examples of ladies who, with great courage, sit in a manner that is at once fearful and ridiculous to behold; entirely dependent on the good behaviour of horses, which they, in reality, have no power of turning, and scarcely of stopping.“*)

*) Egy férfiú vagy inkább egy fiú tanulhat még lovagolni tapasztalás és utánzás által és botorkálhat, míg szilárd és talán diszes ülést is szerezhet magának; de egy nő sohasem tanulhat kellő oktatás nélkül úgy lovagolni mint hölgynek kellene; mert lóháton ülése annyira mesterséges, hogy hivatott eredmények nélkül, kik őt hibáira figyelmeztetik, bizonyos lehet, hogy számtalan ügyetlen és kecselen szokásokat fog fölvenni. E mellett a lovarda zárt falaival és tanított lovaival alkalmat ad neki az előleges leczkéken keresztül menni, mindazon kellemetlen események elkerülésével, melyek az országuton és földeken nagy valószínűséggel bírnak új tanítvánnyal és friss lóval“ . . . . . és tovább: „Mindazok kik a londoni vagy a brightoni amazonok véghezvitelét látták, bizonyosan emlékezni fognak a sok példára, hol nők nagy bátorsággal oly módon ültek a lovon, hogy egyszersmind aggasztó és nevetéssé volt megnézni; tökéletesen függvén a lónak jó magaviseletétől, melyet a valószínűségben nem képesek fordítani, de még megállítani sem.“

Ez után jön 3-szor a kengyeltartási kérdés, hol az urak, kik erőszakkal igyekeznek a lábhegyeket minél alább nyomni, kijelentett nézeteimet semmi esetre sem fogják orthodoxnak tarthatni, ha újra Stonehenge-t nem idézem ki ugyanazon munkában, még az ugratást tárgyalván, mondja pag. 469: „The h eel well down“*)  s pag. 608, a hol egyáltalán az ülésről sz l: „The heels should be about one inch and a half below the ball of the foot. This latter part receives the pressure of the stirrup in roadriding, but in hunting etc.“**)

Itt előadja azon körülményeket, melyekben a lábat a kengyelbe egészen beledugni tan csolja, nem eml itv en seh ol, hogy a lábhegyeket er osen le kell nyomni.

Végre 4-szer igen sokat látni ezen urak közül, kik a nyereg hátulsó szélén  lnek; min l fogva azon  ll ıt somra, hogy ezt elkerülni kell, igazol o auctorit ásra van sz uks egem  s ezt megint Stonehengeben találom pag. 469: The weight of the body cannot well be too forward on the saddle, and the fork, therefore should be close upon the pommel***)  s pag. 608: The object of all young riders should be to get as far forward as possible,

---

*) A sarkokat j l lenyomva.

***) A sarkok egy  s f el ujjnyival leebb legyenek, mint a l abv ankos (Ballen). Ezen ut obb i r esz kapja a kengyel nyom as t utoni lovaglásnál, hanem vad szaton stb.

***) A test sulya min l jobban el ul legyen a nyeregben  s a l abk os egészen közel legyen a nyeregk ap ához.

so that the knee is not off the saddle, and they can scarcely overdo this part of the lesson by any effort in their power“.*)

Ha fírasztani akarnám olvasóimat, még sok időzettel bizonyíthatnám, hogy a jó vadász-lovas ülése nem nagyon különbözik a jó katona-lovasétól.

Praxisban az még feltünőbb, mint a theoriában. Bármennyire különböznek is a lovasok, kiket részint a különböző országokban részint a különböző divatok befolyása alatt látunk, a különbség mégis csak a gyöngébb lovasnál fog szembetűnő lenni, miután minden országnak valódi jó lovasai nagyon hasonlítanak egymáshoz. Nem mulaszthatom el, hogy itt egy igen jellemző példát ne hozzak föl:

Felső Magyarországon él egy öreg ur, kit jól ismerek. Ő már néha egy kissé nehezen jár; de mihelyt lóra ül, azonnal 30 évvel ifjabb és fáradságot nem ismer. Ifjú korában huszár-tiszt volt, ismeretes a hadseregben arról, hogy minden esökönyös és gonosz lóval boldogulni tudott. Azóta sok éven át jószágán lakik, sokat lovagol és az agarászatnak igen nagy barátja; keresztül-kasul practicus lovas azon egy sajtáság kivételével, hogy régi időkől

---

*) Minden ifju lovas czélja legyen annyira előre ülni a nyeregben, mint csak képes a nélkül, hogy a térd elhagyja a nyeret, és ebben tállók nem lehetnek, bár mennyire erőltetik azt.

azon előítéletet hozta magával, hogy angolosan ügetni nem akar, hanem rázatja magát.

Szomszédságában a nálunk ritka kutya-falkák egyike lön alapítva, és öreg urunk természetesen ennek szorgalmas kísérője lön. Ezen alkalommal sok anglomanokat láthatott és nem igen épült az angol lovaglási modoron.

Egykor azonban egy igazi angol jelent meg a vadászatnál, ki a szomszédságban látogatáson vala. Erről az a hír járt, hogy nagyon jó lovas, és Angolországban is olyannak tekintetik.

Öreg urunk bizodalmatlanná téve mind az által, mit eddig mint angolt tanult ismerni, szemügyre vette a fiatal embert és feszült figyelemmel kísérte. Szemlélésének eredménye az volt, hogy magában mondá: „Ez jól lovagol ugyan, hanem úgy lovagol mint én, és nem látok benne semmi angolt“.

Egyszersmind észreuvé, hogy az angol is mindig ő reá figyel.

A vadászat végeztével hozzá megy és következő beszélgetés fejlődött közöttük:

Az öreg ur: „Szabad kérdezuem, hol tanult lovagolni, mert ön egészen a mi módunk szerint lovagol“.

Az angol: „Követem, én ellenkezőleg azt találom, hogy ön egészen úgy lovagol mint mi, leszámítva különös ügetési módját. Azon pedig, hogy külön-

ben egészen angol vadász-lovas módon lovagol, annyival inkább csodálkoztam, mert figyelmeztetve vagyok arra, hogy önben egy valódi katonás lovast fogok látni, és arra voltam elkészülve, hogy lovával folyvást paradirozni és ennélfogva tőlünk elmaradni fog.

Az öreg ur egészen elcsodálkozva és néhány valódi anglomanra mutatva: „Tehát Angolországban nem úgy lovagolnak, mint azon urak!”

Az angol: „Igen, a ki nem tud lovagolni; mégis ily furcsa alakokat többnyire a continensen találtam, a hol az emberek megfoghatatlanul azt hiszik, hogy ez angolos.”

Ime egy példája, hogy minden ut Rómába vezet.

Nagyon föltűnő, hogy az anglomanoknak sikerült a lovaglásban való annyi rossz szokást nálunk mint angol módot elhíresztelni.

Már husz év előtt sokaktól angol és elegans módnak tartatott, a nyereg leghátulsó szélén ülni pupos háttal, a vállakat fölhozni, a könyököket eltartani, előre nyújtott lábbal és nagyon lenyomott lábhegyekkel jó nehezen a kantárszárba csüggni.

Ifju koromban magam is elhittem, hogy úgy lovagolnak az angolok; de azóta elég alkalmam volt az ellenkezőről meggyőződni, és láttam, hogy a jól lovagló angolok mily csinosan ülnek a lovon. Egyébiránt csak Her-

ring természet-hű képeit kell megtekintenünk, hogy arról meggyőződhesünk.

Hogy az angloman urak, kik az angoloknál is angolosabban akarnak lovagolni, tulajdonképen miért ülnek oly furcsán a lovon, az előttem sokáig titok volt, és maradt is volna, ha egy angol, ki a continentálokat jól tanulmányozta, erről föl nem világosít.

Ez elbeszélte nekem, hogy miután Angolországban az ifjak kevés leczkét vesznek és minthogy a lovaglást többnyire csak gyakorlásból tanulják meg, igen sok egyéni különbséget lehet náluk találni; és kinek kevés tehetsége van a lovagláshoz, az ennél fogva néha a legfurcsább szokásokat veszi föl. Hogy továbbá a vadászgyűlhelyen sok ember jelenik meg, kik tulajdonképen nem lovasok, csak megtekintik a vadászat elindulását és azután csöndesen haza lovagolnak.

Mind ennek következtében a külföldi ott igen furcsa és különös jeleneteket lát. Ezek közül természetesen a nevetségesebbek legjobban feltűnnek neki, a mi mindenben megtörténni szokott, de semmiben annyira mint a lovaglásban, hol a legtermészetesebb ülés mindig a szebb és a jobb is.

Ha most a külföldi véletlenül gyöngé lovas és a jó ülés szükséges kellékeit nem ismeri, akkor egy boltos legény, ki magának ünnepet szerez, jobban szemébe fog tűnni, mint a legtapasztaltabb lovasok, kik egészen

észrevétlenül mennek el mellette, annyival inkább, hogy otthon Péter és Pál is úgy ülnek mint azok, ezek pedig nem angolok, és: „Nemo profeta in patria.“

A mi utazónk pedig mindenek előtt arra tart, hogy haza jövelekor minél angolabb kinézése legyen, és azon töri fejét, hogy a legfeltünőbb ülést jól utánozhassa.

Alig hogy meg van kezdve a vadászat, azonnal el-tűnnek a valódi jó lovasok a kutyák után, és barátunk a harmadik vagy negyedik sorban lovagol, középszerű lovasoktól környezve, kiken tanulmányait folytatja. Miután már mindent jól megtekintett, és utánozni sőt tulozni tanulta mi neki feltűnt, akkor haza jön, mint követendő példája a kisebb anglomanoknak.

Csak az kell még hozzá, hogy egy-két alkalma volt légyen látni — akár a legjobb lovasokat is — midőn a vadászat után elfáradva, tökéletesen kimerült lovon guggolnak, kis ügetésben néhány mértföldnyire haza lovagolnak és jobb karukkal maguknak lendületet adnak, hogy ezen bádgyadt ügetésben emelkedhessenek; és a mi dandy-nk még kinyugodott állapotban sem fog másképp ügetni, mint jobb kezével a levegőben vagdalódzva; a kis anglomanok pedig igyekeztén őt lelkiismeretesen utánozni, folyvást lóbálni fogják jobb kezüket.

Azóta hogy angol barátomtól ezen fölvilágosítást kaptam, kevésbé rejtélyes előttem az anglomanok lovaglási modora.

Ezen urakon kívül van még egy más tényező is, mely által azok, kik Angolországban nem voltak, az ottani lovaglási modort illetőleg könnyen tévutra vezetethetnének; ez pedig abban áll, hogy nálunk angolokat és angol modort csak a futtató helyen látni. Azért sokan ott egy kis Angolországot vélnek szemlélhetni, és ennek alapján alkotnak maguknak képet a valódi Angolországról. Ezek minden eredeti angol lovat telivérnek hisznek, és ha van alkalmuk lovagolhatni, minden ütemben úgy igyekeznek a lovon ülni, mint a jokey a futtatásnál: lovukat erősen a marokba hajtják, és mikor vágatni akarnak, nagyot forgatnak a két kézzel.

A jokey ezen emberek előtt az angolnak egyedül igazi typusa. Egyoldalú fölfogásuk engem mindig spanyolországi utazásomra emlékeztet, hol ismerőseim ismételve is csodálkoztak azon, hogy magyar vagyok, mondván: hogy sok magyart láttak ugyan, de ezek egészen más kinézésűek voltak. Midőn ennek okát kutattam, az sült ki, hogy e jó emberek soha más magyart nem láttak mint drótos tótót és ebből azt következtették, hogy minden magyar ember drótos tót.

Mínthogy Stonehenge munkáját, mely az angol sportnak most a legtekélyesebb könyve, többször említettem, azt vélem, érdekelni fogja olvasóimat, ha belőle néhány — az angol vadászatot illető adatot fölhozok.

Stonehenge szerint egyedül Angolországban és Walesban körülbelül 100, — azaz: száz — kutya-falka van róka-vadászatra, ide nem számítva Skóthont és Irlandot, melyek nagy contingentst adnak hozzá.

Ezen kívül vannak szarvas falkák és a sok harrier- és beagle-falkák t. i. nagyobb és kisebb nyul-falkák, melyek némely megyében annyira szaporodnak, hogy a rókavadászatot elnyomni fenyegetik.

E mellett van Angolországban több 20 olyan clubbnál, melynek célja rendes díj-futtatásokat tartani agarakkal. Az Angolhonban és Irlandban évenként használatban álló huntereket vagyis vadászlovakat körülbelül 20,000 — azaz: huszezer — darabra számítja Stonehenge; ide nem számítva természetesen azon számtalan hack-okat, azaz közönséges paripákat, melyeken nagyrésze a vadászoknak a gyűlhelyig lovagol és melyeken számtalanok ugyanott megjelennek, kik a vadászatnak csak kezdetét vagy egy részét kívánják megtekinteni.

Ez idézett számokból következtetni lehet, hogy mennyit lovagolnak az angolok és hogy miért nem szükséges ott külön leczkéket venni a lovaglásban, ha valaki azt nem tudja és tanulni kívánja.

A tahiti szigeten levő világhírű uszóknak nincs uszó-iskolájuk, de nem merném abból következtetni, hogy egy kecskeméti lakosnak nem szük-

séges uszni tanulni és hogy elég azt vízbe dobni, hogy jó uszó váljék belőle.

Ezzel reményelem, hogy egyszer mindenkorra meg van czáfolva azon eleséptelt phrasis, hogy a gyerekeknek nálunk rendes lovagló lecke nem kell, mert ez Angolországban fölöslegesnek tartatik.
